

REPORT
NO. 8 2023

 NATIONELLT
KUNSKAPSCENTRUM
OM KINA

KINESISKA NYCKELTRENDER

Kinas demografiska utveckling och dess betydelse för framtiden

Martin Kolk & Hillevi Pårup

Sammanfattning

- Kinas demografi har förändrats dramatiskt under 1900-talet och början av 2000-talet och kommer, till följd av att befolkningen minskar i en accelererande takt, fortsätta att göra det de kommande decennierna.
- Kinesisk demografi har i jämförelse med andra länder i ovanligt hög grad påverkats av statlig befolkningspolitik som styrt flera aspekter av den demografiska utvecklingen som barnafödande och förflyttningsmönster.
- Som en konsekvens av Kinas repressiva befolkningspolitik har barnafödandet sjunkit sedan 1970-talet. Det kommer vara svårt att förändra de nuvarande demografiska mönstren, och Kina kommer sannolikt fortsatt ha ett lågt barnafödande de närmaste decennierna. Få andra länder har lyckats vända en så negativ nedgång i barnafödandet.
- Kina har i dag ett mycket begränsat välfärdssystem, vilket både bidrar till ett lågt barnafödande, att äldre saknar tillgång till pensioner samt en svag sjukvård. Det gör att många kostnader för barnafödande, sjukvård och äldreomsorg finansieras privat.
- Det är osannolikt att Kina kommer att utveckla ett universellt välfärdssystem inom överskådlig framtid, även om det är möjligt att välfärdssystemet skulle kunna byggas ut i Kinas rikare regioner. Det finns lite som tyder på att Kina kommer att genomföra de omfattande familjepolitiska åtgärder som krävs för att vända trender kring minskat barnafödande.
- Kinas åldrande befolkning kommer att ha negativa effekter på Kinas ekonomi, försörjningsbörda och välfärdssystem från 2040-talet och framåt. Om de mycket låga nivåer för barnafödande som observeras i Kina kring 2020 fortsätter, kommer konsekvenserna för Kinas åldersstruktur att bli dramatiska från 2050-talet och framåt.
- En åldrande och minskande befolkning kommer ha störst effekt på Kinas inhemska ekonomi och välfärdssystem, men det kommer på lång sikt även ha en negativ inverkan på Kinas geopolitiska inflytande. Kinas globala inflytande kommer sannolikt att försvagas mer än EU, USA och Indiens, vilka kommer ha en större befolkningstillväxt än Kina, medan Kinas östasiatiska grannländer kommer möta liknande åldersstruktureller utmaningar som Kina.

Inledning

I januari 2023 meddelade Kinas statistikbyrå att landets totala befolkning för första gången sedan den stora svälten på 1960-talet hade minskat från föregående år. Den minskande befolkning är i hög grad ett resultat av landets unika befolkningspolitik sedan 1970-talet. Majoriteten av Kinas framtida utmaningar kommer att vara relaterade till en åldrande befolkning, vilket är kopplat till låga födelsetal sedan 1980-talet. Vi bedömer att det framtida barnafödandet kommer att förbli lågt, vilket kommer göra det svårt att vända trenden med en åldrande befolkning.

Vår rapport syftar till att ge en översikt över hur Kinas historiska och samtida demografi har sett ut samt att analysera prognoser för landets framtida demografiska situation. Rapporten består av fyra delar och börjar med en beskrivning av Kinas befolkning ur ett historiskt perspektiv. Sedan beskrivs de omfattande förändringarna i Kinas befolkning efter att Kinas kommunistparti tog makten 1949, med särskild betoning på den restriktiva politiken kring barnafödande.

Den andra delen presenterar en översikt av de samtida demografiska förhållandena och beskriver hur barnafödande, familjebildning och hushållsförhållanden ser ut. Därefter beskrivs Kinas urbanisering, regionala utveckling och inhemska migration.

I den tredje delen presenteras en analys av hur Kinas befolknings- och åldersstruktur kan förändras under de närmaste decennierna, och vilka sociala och ekonomiska konsekvenser det kan få. Rapporten avslutas med en analys av vilka konsekvenser Kinas demografiska utveckling kan få för omvärlden och Sverige.

1. Kinas befolkning i historiskt perspektiv

Kinas befolkningsutveckling

Under tusentals år har mellan 15 och 30 procent av världens befolkning levt i de tätbefolkade områdena runt de stora floderna i det som i dag är Kinas östra provinser. Kinas jordbruk har traditionellt förlitat sig på konstbevattning för att stödja en stor befolkning. Detta har krävt omfattande samordning och underhåll organiserat av lokala makthavare och är ett system som har varit känsligt för politisk osäkerhet. Under tider av instabilitet, invasioner och inbördeskrig har jordbruket varit svårt att upprätthålla, vilket har resulterat i svält och allvarliga befolkningskollapser vid flera tillfällen.

Under den manchustyrda Qingdynastin mellan år 1644 och 1912, då Kina expanderade till ungefär sina nuvarande landsgränser, växte befolkningen snabbt. Under 1700- och 1800-talen resulterade den snabba befolkningstillväxten i att befolkningen blev så stor att den knappt kunde försörjas av Kinas jordbruk. I mitten av 1800-talet hade Kina drygt 400 miljoner invånare och utgjorde omkring en tredjedel av hela världens befolkning. En befolkning nära gränsen för hur många som kunde försörjas, tillsammans med politisk instabilitet, bidrog till att Kinas befolkning växte relativt långsamt under senare delen av 1800-talet.¹

Under den politiskt mycket instabila första halvan av 1900-talet som kännetecknades av strider mellan lokala krigsherrar, nationalistpartiet och det kinesiska kommunistpartiet var befolkningstillväxten fortsatt förhållandevis långsam. Detta trots att nationalistpartiets

ledare, Sun Yat-sen (孫中山) och Chiang Kai-shek (蔣中正), var positivt inställda till hög befolkningstillväxt.² Från 1850 till 1950 växte Kinas befolkning till ungefär 550 miljoner, vilket var en långsammare tillväxt än i andra delar av världen.

Genom Kinas historia har familjestrukturer, barnafödande och giftermål sett annorlunda ut mot de mönster som historiskt kännetecknat länder i nordvästra Europa och USA.³ Giftermål inträffade i mycket tidig ålder, både för män och kvinnor, och det var inte ovanligt att gifta sig runt 15 års ålder. Giftermål var också nära universellt, och de allra flesta kvinnor var gifta under någon del av sitt liv.⁴ Omgifte efter att ha blivit änka eller änking var vanligt och barnafödande utanför äktenskap var sällsynt. Månggifte, där en man hade en officiell hustru och övriga kvinnor var konkubiner, förekom i huvudsak i välbärgade familjer och hade därför ingen stor demografisk betydelse. En vanlig åtgärd för att kontrollera familjestorleken var infanticid på nyfödda barn, framför allt döttrar. Infanticid användes även som strategi för att begränsa antalet barn och behålla släktens ägodelar och praktiserades till och med i delar av kejsarfamiljen.⁵

Kina har i huvudsak haft ett så kallat patrilokalt familjesystem vilket innebär att kvinnor flyttar in hos mannens familj efter giftermål. Äktenskap arrangerades vanligtvis av familjen där både söner och i synnerhet döttrar hade begränsat inflytande över val av partner.⁶ Äktenskap och högt barnafödande var vanligare i välbärgade familjer som ofta bestod av stora utökade familjer, där samtliga söner bodde kvar i familjen efter giftermål. Dessutom bidrog månggifte till att förmögna familjer hade fler hushållsmedlemmar än de med begränsade resurser. Till skillnad från i Västeuropa hade majoriteten av landsbygdsbefolkningen tillgång till en bit egen mark som de brukade själva. Dock var det sällan tillräckligt för att försörja familjen, och därför hade många jordbrukare ytterligare sysselsättningar, i synnerhet i det mer kommersiellt utvecklade Yangtzedeltat på östkusten.

Från Mingdynastin på 1300-talet fram till 1950 förändrades inte den kinesiska familjestrukturen avsevärt. Nationalistpartiet hade en familjeideologi som betonade kvinnlig frigörelse, och i viss mån kristna värderingar (via den så kallade nya livet-rörelsen), men för majoriteten hade ideologin begränsat inflytande.⁷ När kommunistpartiet tog makten 1949 började däremot Kinas demografi och familjesystem att förändras drastiskt.⁸ Många av de historiska mönstren för Kinas familjesystem, som universella och tidiga giftermål, fortsätter dock att karaktärisera kinesisk familjedemografi än i dag.

Kinas demografiska utveckling efter 1949

Efter att kommunistpartiet gått segrande ur inbördeskriget mot nationalistpartiet och utropat Folkrepubliken Kina 1949 inleddes för första gången på över 100 år en period med långvarig politisk stabilitet. Under kommunistpartiets ledning förändrades det kinesiska samhället i grunden. Kommunistpartiet började omfördela mark till jordbrukare som saknade eller hade lite odlingsmark, och det hade ett ambitiöst program för grundläggande allmän hälsovård med enkelt utbildad sjukvårdspersonal (så kallade barfotaläkare). Samtidigt förändrades den ekonomiska strukturen med kollektivisering av jordbruk och ett större inslag av planekonomi.

Runt 1950 var den demografiska transitionen (övergången från högt barnafödande och hög dödlighet, till lågt barnafödande och låg dödlighet) knappt påbörjad i Kina. Både dödlighet och barnafödande låg kvar på nivåer som liknar dem under tidigare århundraden. Giftermålsåldern var relativt låg, runt 20 år för både män och kvinnor, och barnafödandet inom äktenskapet var högt.⁹ Dödligheten sjönk snabbt. Från 1949 till 1981 var nedgången i

dödlighet bland de snabbaste som någonsin observerats och medellivslängden ökade från 35 till 68 år. Samtidigt var det kinesiska kommunistpartiet och dess ledare Mao Zedong (毛泽东) öppet pronatalistiska (stödde ett högt barnafödande) och såg i huvudsak fördelar med en växande befolkning.¹⁰ Till följd av ökad politisk stabilitet, förbättrad sjukvård och förbättrade levnadsförhållanden inträffade en befolkningsexplosion med början på 1950-talet, då barnafödandet ökade, spädbarnsdödligheten minskade och dödligheten sjönk.

I slutet av 1950-talet började Mao och kommunistpartiet oroa sig för nackdelarna med en kraftigt växande befolkning och utfärdade det första politiska direktivet som uppmanade till minskat barnafödande för att främja ekonomisk utveckling. Kort därefter hamnade dock befolkningspolitiken i skuggan av det stora språnget, ett ambitiöst program lanserat av Mao för att expandera Kinas industrialisering på ett decentraliserat sätt.¹¹ Det stora språnget utvecklades snabbt till en ekonomisk och demografisk katastrof.¹² En radikal och misslyckad jordbrukspolitik i kombination med dåliga skördar, och förödande ingripanden från kommunistpartiet, resulterade i en av de mest omfattande svältkatastroferna i världshistorien. Som konsekvens av hungersnöden var dödligheten hög och barnafödandet lågt under denna period. Det stora språnget hade dock relativt kortvariga effekter på befolkningsstorleken, och efter 1962 återupptogs den explosiva befolkningstillväxten.

Från 1960-talet och framåt började åsikten att befolkningstillväxten var för hög sprida sig bland byråkrater och partiledningen.¹³ Samtidigt införde staten få praktiska åtgärder för att minska barnafödandet. Till följd av det politiska kaoset under kulturrevolutionen 1966–1976 försummade staten återigen befolkningsfrågor under 1960-talet, vilket resulterade i att befolkningstillväxten fortsatte att stiga fram till tidigt 1970-tal.

Familjeplanering i Kina

Det första stora programmet för att minska befolkningen påbörjades 1971 genom "senare, längre, färre" (晚稀少)-kampanjen.¹⁴ I kampanjen hade tre huvudsakliga demografiska faktorer som påverkade födelsetalen identifierats: senare giftermål, längre tid mellan barnafödande och färre barn. Staten började tillgängliggöra ett brett spektrum av åtgärder för familjeplanering, vilket inkluderade preventivmedel, sterilisering och aborter. När kampanjen introducerades rekommenderade staten personer på landsbygden att ha högst tre barn, och de i städerna maximalt två barn, men mot slutet av 1970-talet ändrades rekommendationen i städerna till att ha högst ett barn.¹⁵

Kampanjen var effektiv och barnafödandet sjönk snabbt. En stor anledning till att kampanjen var så pass framgångsrik var att den genomfördes av statsmakten som ingrep direkt i invånarnas liv. Det gällde särskilt i städer där vardagslivet var organiserat i arbetsenheter (danwei, 单位) som reglerade invånarnas arbete, privatliv och bostäder. En viktig del av kampanjen var att den legala åldersgränsen för giftermål höjdes till 28 och 25 år för män respektive kvinnor i städer och till 25 och 23 år för män respektive kvinnor på landsbygden.¹⁶ Dessutom försökte den kinesiska staten öka tidsintervallet mellan födselar genom informationskampanjer. Åtgärderna bidrog till en stor förändring i hur det kinesiska familjelivet var organiserat och resulterade i att barnafödandet sjönk.

Som ett resultat av "senare, längre, färre"-kampanjen sjönk det totala födelsetalet (ofta benämnt TFR, från engelskans Total Fertility Rate) från över 5 barn per kvinna på 1960-talet till runt 2,8 barn per kvinna 1979.¹⁷ Den stora nedgången i barnafödande som är en central del i den demografiska transitionen skedde på bara ett fåtal år. Nedgången var delvis ett

resultat av de dramatiska restriktionerna i giftermål och ett ökat utbud av preventivmedel. Vidare gjorde omfattande statlig kontroll det svårt för invånarna att bryta mot de befintliga reglerna.

Trots den kraftiga nedgången i barnafödande var kommunistpartiets nya ledning under Deng Xiaoping (邓小平) missnöjd eftersom födelsetalen fortsatt ansågs vara för höga, och 1979 introducerades ettbarnspolitiken.¹⁸ Genom att begränsa antalet barn som invånarna fick ha innebar ettbarnspolitiken ett ännu mer dramatiskt ingripande i personers liv än "senare, längre, färre"-kampanjen. Ettbarnspolitiken blev omedelbart extremt impopulär på landsbygden, och från 1984 tvingades kommunistpartiet att liberalisera politiken. För att minska konflikter med föräldrar som ville ha minst en son införde kommunistpartiet ett undantag på delar av landsbygden för förstföderskor som fått en dotter och tillät dem att få ytterligare ett barn. Det var även möjligt att få ett andra barn om man bedömdes ha "ett svårt liv", en formulering som lokala byråkrater tilläts tolka fritt.¹⁹

Även om ettbarnspolitiken bidrog till minskat barnafödande i Kina under 1980-talet och 1990-talet varierade reglerna på provinsiell och lokal nivå i hur hårt de genomdrevs, och de förändrades även över tid.²⁰ Generellt var tillämpningen av ettbarnspolitiken starkare i städerna än på landsbygden.²¹ De som i högst grad hörsammade ettbarnspolitiken var de som var direktanställda av staten, som byråkrater, lärare och anställda i statliga företag, vilka riskerade omedelbar uppsägning om de inte följde befolkningspolitiken.²² Av kvinnor födda runt 1965, vars liv var reglerat av ettbarnspolitiken, fick ungefär hälften minst två barn, ungefär 10 procent fick tre eller fler barn, och bara en liten andel blev barnlösa.²³ På landsbygden och bland etniska minoriteter var det i praktiken vanligt att ha både två och även tre barn under hela perioden.²⁴ Att barnafödandet låg ovanför ett barn per kvinna var delvis en konsekvens av att många kvinnor, framför allt på landsbygden, bröt mot reglerna. Dessutom införde staten allt fler undantag som tillät kvinnor att föda fler barn. Ett av de viktigaste undantagen var införandet av en tvåbarnspolitik för etniska minoriteter.

Efterlevandet av ettbarnspolitiken blev ett viktigt kriterium för utvärdering av lokala politikernas arbetsprestation, vilket resulterade i förekomsten av dramatiska ingripanden i människors liv, som tvångsaborter och tvångssterilisering. Dessa metoder var både extremt impopulära och har inom och utanför Kina kritiserats hårt som övergrepp mot mänskliga rättigheter.²⁵ Dessutom förekom det även omfattande fusk gällande registrering av barn, vilket resulterade i opålitlig statistik.²⁶

Under 1990-talet började både kinesiska och utländska demografer ifrågasätta huruvida ettbarnspolitiken borde liberaliseras och om den bidrog positivt till Kinas ekonomiska och sociala utveckling. I början av 2000-talet fanns det en stor mängd olika statliga organisationer i Kina som hade inrättats för att minska barnafödandet, och motståndet mot förändringar inom byråkratin bidrog till att politiken i praktiken var svår att reformera.

Slutet på ettbarnspolitiken

Under 2000-talet började kommunistpartiet gradvis ändra sin syn på befolkningstillväxt och började fokusera på problemen relaterade till en åldrande och framtida minskande befolkning. Den förändrade synen resulterade i reformer av ettbarnspolitiken där allt fler undantag började tillåtas. År 2007 tillät alla utom en av Kinas provinser gifta par där båda parter var ensam barn att få ett andra barn, och 2013 tillät alla provinser gifta par att få två barn även om bara en av parterna var ensam barn. Två år senare avskaffades ettbarnspolitiken och samtliga

heterosexuella gifta par tilläts ha två barn: den universella tvåbarnspolitiken. Restriktioner mot att få fler än två barn kvarstod dock. Att barnafödandet fortsatte att regleras berodde på att regimen var orolig för en babyboom.²⁷ De olika liberaliseringarna ledde dock inte till att födelsetalen ökade, utan Kinas födelsetal fortsatte att följa den redan minskande trenden från 2007 och framåt.²⁸

Under 2021 erkände kommunistpartiet på central nivå för första gången problemen med den tidigare familjepolitiken. Familjeplaneringslagen reviderades, och i motsats till tidigare lagar skrevs den om för att uppmuntra barnafödande, och tvåbarnspolitiken ersattes med en trebarnspolitik.²⁹ En av de viktigaste förändringarna som den nya lagen innebär är att olika straff för överskridandet av det maximalt tillåtna antalet barn tagits bort. Sammantaget innebär reformen att Kina för första gången sedan 1970-talet i huvudsak avskaffat den repressiva politiken för att begränsa befolkningens barnafödande för den hankinesiska majoriteten. Vietnam kvarstår som det enda landet i världen med en, i praktiken inte särskilt efterföljd, tvåbarnspolitik.

2. Kinas befolkning idag

Detta avsnitt beskriver hur Kinas befolkning ser ut i dag. Avsnittet börjar med att i detalj beskriva hur mönster kring barnafödande sett ut, vilket är den demografiska process som är mest avgörande för att förstå Kinas unika nutida och framtida demografi. Senare sammanfattas andra familjedemografiska aspekter i Kina, som giftermål, skilsmässor och hushållsstruktur. Vidare beskrivs hur Kinas restriktiva politik kring inhemsk migration påverkat förflyttningsmönster och Kinas humankapital.

Befolkningsstatistik i Kina

I Kina finns det tre statliga myndigheter som ansvarar för att samla in nationella demografiska data. Ministeriet för offentlig säkerhet (公安部), som ansvarar för hushållsregistrering, den nationella statistikmyndigheten (国家统计局) som organiserar folkräkningarna och olika enkätundersökningar samt den nationella hälsokommissionen (国家卫生健康委员会), som samlar in data via enkätundersökningar.³⁰ Till skillnad från många andra länder redovisar Kina inte nationella befolkningsprognoser.

Kinas befolkningsstatistik har varit opålitlig sedan 1980-talet, och har delvis påverkats av den impopulära befolkningspolitiken vilken resulterade i att många barn under 1970- och 1980-talen föddes utan att registreras av myndigheterna.³¹ Även om de oregistrerade barnen ofta kunde identifieras i senare folkräkningar, när de börjat gå i skola och registrerats i systemet, bidrog de till skev statistik. En omfattande "underregistrering" var också ett argument som familjeplaneringsmyndigheter använde för att misskreditera delar av den officiella statistiken som indikerade ett lägre barnafödande under 2000-talet. Oklarheten kring historiska och rådande nivåer på barnafödande bidrar till svårigheter att bedöma både nuvarande och framtida demografi. De flesta aktörer i Kina har enbart tillgång till samma spretiga och opålitliga information som utländska forskare och organisationer, och olika myndigheter rapporterar ofta siffror som inte är sinsemellan överensstämmande. Om det finns interna kinesiska dokument med central befolkningsstatistik och befolkningsprognoser så är de inte tillgängliga vare sig internationellt eller för de flesta aktörer inom Kina.

Under 2000-talet blev det allt tydligare att siffrorna som staten redovisade inte baserades på korrekta födelsetal utan i stället sattes av politiska skäl, framför allt när de producerades av myndigheter som verkade för att ett barnspolitiken skulle bibehållas.³² Enligt officiell statistik var födelsetalet under 2000-talet och delar av 2010-talet alltid exakt 1,8 barn år efter år. Exakt hur barnafödandet sett ut under 2000-talet är därför oklart, även om Kina har haft lägre barnafödande än vad som framgått av officiella uppgifter från både Kina och internationella organisationer såväl som internationell forskning. För att få tillgång till mer trovärdiga siffror under 2000-talet har forskare använt sig antingen av enkätundersökningar (det är dock svårt att skapa representativa enkätundersökningar i ett så stort och heterogent land som Kina), eller av "bakvägsberäkningar" från de återkommande folkräkningarna där antalet barn i åldrarna 0–10 år används för att uppskatta barnafödandet under tidigare år. Under en lång tid avfärdades de lägsta prognoserna för Kinas barnafödande som gjordes utanför officiell statistik, men på senare år verkar folkräkningsdata bekräfta att barnafödandet i Kina var långt under de officiella siffrorna på 2010-talet.

Sedan slutet av 2010-talet har Kina börjat betrakta sjunkande barnafödande som ett problem, och det byråkratiska inflytandet från organisationer inom den kinesiska staten som förespråkade en restriktiv familjepolitik har minskat. Därför är det möjligt att Kina kommer att producera bättre och mer rättvisande statistik i framtiden. Det skulle avsevärt förbättra möjligheten för utomstående forskare och organisationer att göra demografiska prognoser för Kinas befolkning, såväl som för inhemska organisationer som för närvarande saknar tillförlitliga mått på barnafödande i befolkningen. Kanske hade den kinesiska befolkningspolitiken under 2000-talet sett annorlunda ut om data och statistik hade varit av högre kvalitet.

Barnafödande

Barnafödandet i Kina har kraftigt påverkats av familjeplaneringspolitiken från 1970-talet till i dag. De faktiska födelsetalen var resultatet av en dragkamp mellan befolkningens preferenser för fler barn och regeringens politik för att minska barnafödandet. Att det fanns ett stort motstånd mot politiken är inte förvånande eftersom kinesiska myndigheters försök att ändra befolkningens idéer och beteenden kring barnafödande och familjeliv är bland de mest övergripande sociala experiment som någon stat försökt sig på.

Mellan 1949 och 1970-talet var barnafödandet högt och stabilt, började tidigt i livet, med barnafödandetal runt 6 barn per kvinna. Från 1970 till början av 1980-talet sjönk barnafödandet mycket snabbt, till cirka 2 barn per kvinna. Det följdes av en lång period, från början av 1980-talet till runt 2010, då barnafödandet sjönk i måttlig takt och kraftigt påverkades av hur Kina både stramade åt och liberaliserade delar av befolkningspolitiken. Från 2000-talet började sannolikt barnafödandet sjunka betydligt snabbare och var på 2020-talet mycket lågt, kring cirka 1 barn per kvinna. Exakt hur barnafödandet sett ut under 2000-talet är som tidigare nämnt mycket omstritt och det är i dag vida accepterat att de officiella siffror som Kina presenterat för sitt barnafödande under 2000-talet är kraftigt missvisande.³³

Mellan 1970- och 1990-talet var det tydligt att den kinesiska befolkningen föredrog att få fler barn än vad staten tillät. Ett barnspolitiken var mycket impopulär, och staten behövde ofta retirera när den genomfört hårdhänta åtgärder.³⁴ Liberaliseringar av ett barnspolitiken reflekterade kommunistpartiets ansträngningar att gå en balansgång mellan befolkningens preferenser och partiets egen ambition att minska barnafödandet. Detaljerade studier av

barnafödande i relation till ettbarnspolitiken och regleringar av åldrar för barnafödande och giftermål under 1980-talet och 1990-talet visar att när befolkningspolitiska åtgärder var strikt kontrollerad av staten, var konsekvenser för både barnafödande och giftermål dramatiska. Under andra perioder kunde reglerna vara relativt hårda men implementeringen begränsad.³⁵ I städer, där kommunistpartiet hade större inflytande över medborgarnas liv och arbeten, lyckades staten genomföra sin familjepolitik mer framgångsrikt än på landsbygden. Det är också sannolikt att stadsbefolkningen snabbare anpassade sina värderingar till den befolkningspolitik som kommunistpartiet förespråkade.³⁶ På grund av att befolkningspolitiken varit mer framgångsrik bland stadsbor har barnafödandet i städerna legat på nivåer strax över ett barn per kvinna sedan slutet av 1970-talet.

Det antogs länge bland forskare och kommunistpartiet att ett upphävande av ettbarnspolitiken skulle ge en kortsiktig kraftig ökning av barnafödandet. Det hade också sannolikt varit effekten om den avvecklats i mitten av 1990-talet och i ännu högre grad på 1980-talet. När ettbarnspolitiken avskaffades i slutet av 2010-talet blev effekten på barnafödandet i stället minimal vilket tyder på att ettbarnspolitiken bedrevs så pass länge att den mot slutet hade väldigt begränsat inflytande.³⁷

Enligt flera datakällor har barnafödande i kinesiska städer från 2000-talet och framåt varit mycket lågt, med ett födelsetal under ett barn per kvinna. Barnafödandet de senaste decennierna har varit jämförbara med de låga nivåerna på barnafödande i Japan, Sydkorea och Taiwan. Det låga barnafödandet verkar delvis vara en konsekvens av förändrade attityder kring ideal familjestorlek, där ett eller två barn föredras. I städerna har det under en längre period funnits preferenser för att ha få barn, men sedan 2010-talet har dessa preferenser även spritt sig till landsbygden.³⁸ Enligt undersökningar vill en betydande andel av befolkningen, både på landsbygden och i städerna, ha ett barn, med ett genomsnitt runt 1,5 barn. Dessutom har andelen som enbart önskar ett barn ökat över tid.³⁹

Andelen män och kvinnor som inte önskar att få barn är fortfarande relativt låg, under 7 procent för kvinnor födda på 1990- och 2000-talen och under 3 procent för män födda under samma period.⁴⁰ Andelen som inte önskar att få barn är betydligt lägre än den observerade barnlösheten i andra östasiatiska länder där över 30 procent av kvinnor födda på 1970-talet kommer att bli barnlösa. Det senaste decenniets trender kring barnafödande i städerna tyder på att även Kina sannolikt kommer att ha en högre andel barnlösa män och kvinnor än de preferenser för barnlöshet som mätts i enkätundersökningar.⁴¹ Det observerade låga barnafödandet verkar därför inte i första hand drivas av önskemål om barnlöshet i sig, även om önskad familjestorlek är mindre i Kina än i många andra länder. Över 30 år av ettbarnspolitik har sannolikt spelat en betydande roll i att många i dag tycker att ett barn är en lämplig familjestorlek. Andra viktiga bidragande faktorer är de stigande kostnaderna för barns utbildning, bristen på familjepolitik som finansiellt underlättar att ha barn och förändrade attityder kring barnafödande hos yngre generationer.

I början av 2020-talet har nästan alla provinser i Kina lågt barnafödande. Det är allra lägst i de rikaste städerna på östkusten där det ligger långt under 1 barn per kvinna. Även i de relativt fattiga delarna i nordöstra Kina är barnafödandet mycket lågt. I de folkrika och ekonomiskt mindre utvecklade provinserna i inlandet i östra Kina är barnafödandet också lågt, fast något över det nationella genomsnittet. Högt barnafödande finns i huvudsak i enstaka provinser med stora minoritetsbefolkningar (med undantag för Xinjiang i västra Kina där det är mycket lågt på grund av kommunistpartiets repressiva politik).

Barnafödandet har sannolikt minskat stadigt under 2010-talet, även om det är svårt att bedöma i vilken grad på grund av opålitliga data. Det finns många tecken på att barnafödandet började sjunka till ännu lägre nivåer från 2018 till 2022, och har under 2021 och 2022 troligtvis nått ner till nivåer kring 1,1 barn per kvinna eller lägre. Det är jämförbart med andra östasiatiska samhällen och är bland de lägsta som någonsin uppmätts för mänskliga samhällen. Att statistiken visar på lägre barnafödande kan vara relaterat till att kinesiska staten har tillåtit mer rättvisande statistik, baserad på 2020 års folkräkning, och andra datakällor de senaste decennierna. Dessutom kan en mindre repressiv befolkningspolitik ha ökat incitamenten att registrera barn korrekt, medan möjligheterna för familjeplaneringsbyråkratin att påverka olika rapporterade resultat kan ha minskat runt 2020-talet, möjligen som ett resultat av nya policydirektiv från kommunistpartiets ledning.

Ett lågt barnafödande efter 2020 har sannolikt även påverkats av covid-19-pandemin. På grund av dess betydande inverkan på vardagslivet, ekonomin och sjukvården har pandemin sannolikt bidragit till att många par undvikit att skaffa barn mellan 2020 och 2023. Detta innebär att det mycket låga barnafödandet runt 2022 möjligen är tillfälligt. I början av 2023 övergav Kina sin tidigare restriktiva pandemipolitik, vilket kommer leda till ovanligt höga dödstal under året. Sammantaget verkar Covid resulterat i en betydande överdödlighet i Kina, även om den varit lägre än i till exempel Sverige. På längre sikt kommer pandemins effekter på Kinas demografi att vara begränsade eftersom de, liksom i andra delar av världen, i första hand påverkar dödligheten bland äldre personer.

Överskott av män och dess demografiska konsekvenser

Under ett millennium har Kina haft ett patriarkalt familjesystem där söner föredragits framför döttrar. I samband med utvecklingen av ultraljudsteknologi som gjorde det möjligt att avgöra fostrets kön tidigt under graviditeten ökade könssselektörande aborter i Kina under 1980-talet och i ännu högre grad på 1990-talet då teknologin blev mer tillgänglig. Detta trots att könssselektörande aborter förbjöds av staten i slutet av 1980-talet.⁴² Andelen födda söner gentemot döttrar ökade från runt 1,07 (vilket är nära den naturliga könskvoten hos samhällen utan könssselektörade aborter) fram till ungefär 2010 då den nådde över 1,20 varefter den återigen har minskat till nära den naturliga könskvoten.⁴³ Nedgången av könssselektörade aborter återspeglar möjligtvis en ökad jämställdhet där den övervägande preferensen för söner har minskat. Samtidigt är det möjligen också ett resultat av att föräldrar tror att döttrar kommer ta hand om dem bättre än söner när de blir äldre.⁴⁴

Överskottet av män har ibland kopplats till ettbarnspolitiken, men är sannolikt i huvudsak oberoende av den, eftersom en liknande utveckling även skett i andra östasiatiska länder.⁴⁵ Undantag under ettbarnspolitiken, som att tillåta par på landsbygden att få ett barn till om det första var en dotter, kan även ha haft motsatt effekt och minskat könssselekteringen av söner. Könssselektering har i huvudsak förekommit bland andrafödslar och senare.⁴⁶

Könssselektörande aborter har resulterat i att Kina under 2020-talet har ett överskott av män i giftasålder och att många män därför inte kommer att kunna gifta sig eller få barn.⁴⁷ Eftersom könskvoten var som mest obalanserad mellan 1995 och 2005, så kommer inverkan på familjebildningen vara som störst under 2020- och 2030-talet. Överskottet på män utmanar ett familjemönster där giftermål historiskt varit nära universellt. Om könskvoten ökar med ett antal procentenheter på grund av könssselektion så innebär det uppskattningsvis att skillnaden i andelen ogifta män kommer att öka med ungefär samma procentenheter jämfört

med om könskvoten varit nära 1,07. I Kinas fall innebär det en ökning med runt 10 procent av ogifta män i de mest drabbade årskullarna.

Vissa forskare menar dessutom att det finns ett samband mellan ett överskott av män och sociala problem som kriminalitet.⁴⁸ Det är dock värt att notera att många västerländska länder historiskt ofta har haft 30 procent män och kvinnor som aldrig gift sig och blivit barnlösa. Liknande eller ännu högre barnlöshet observeras i dag i samhällen som Japan och Hongkong, utan att det kopplats till social oro. Det är också värt att jämföra Kinas situation med Taiwan och Sydkorea som båda hade ungefär lika obalanserade könskvoter 10 till 15 år tidigare än Kina och där de sociala konsekvenserna inte har varit särskilt omfattande.⁴⁹ Obalansen gör det dock svårt för många män att gifta sig, vilket sannolikt kommer att öka de socioekonomiska skillnaderna i barnafödande i Kina, där många män födda mellan 1990 och 2010 med mindre ekonomiska resurser lär bli ogifta och barnlösa.

Familjer, giftermål och skilsmässor

I Kina är giftermål fortfarande nära universellt för personer i 40-årsåldern.⁵⁰ Från 1980-talet och fram till 2000-talet gifte sig de flesta personer vid runt 25 års ålder vilket var betydligt tidigare än i västvärlden och andra östasiatiska länder. Runt 2010 steg giftermålsåldrarna och var i slutet av 2010-talet i genomsnitt runt 28 år för män och 26 år för kvinnor.⁵¹ Under 2020-talet har giftermålsåldern höjts ytterligare, vilket delvis har varit ett resultat av covid-19-pandemin. Som konsekvens av giftermålslagen från 1981, som antogs i samband med att Kina införde ettbarnspolitiken och som specificerar att "sen familjebildning bör uppmuntras", är minimiåldern för giftermål högre i Kina än i många andra länder: 22 år för män och 20 år för kvinnor. Det har de senaste åren förekommit diskussioner om att sänka minimiåldern till 18 år.⁵²

Skilsmässor förekommer, men är fortfarande relativt ovanliga, särskilt i jämförelse med länder i Västeuropa och Nordamerika, men även i jämförelse med andra östasiatiska länder.⁵³ Att föda barn utanför äktenskap är också ovanligt, och de flesta graviditeter utanför äktenskapet leder oftast till giftermål innan barnet föds.⁵⁴ Om en kvinna föder barn utanför äktenskapet så är det svårt för fadern att registreras som barnets juridiska förälder. Dessutom kan utomäktenskapliga födselar påverka tillgång till socialförsäkringar, föräldraförsäkring och sjukvård. Detta står i skarp kontrast till barnafödande utanför äktenskapet i Västeuropa och USA, men liknar hur det ser ut i andra östasiatiska länder. Under 2010-talet blev det vanligare att bo tillsammans före äktenskap, och det förekommer numera före majoriteten av alla giftermål.⁵⁵

Äktenskap- och skilsmässomönster liknar dem i andra östasiatiska länder, även om Kina fortsatt har tidigare äktenskap och lägre andel skilsmässor jämfört med grannländerna.⁵⁶ Mönstret för äktenskap och barnafödande har i andra länder i Östasien, liksom i Sverige, blivit mer polariserat, där ogifta och fränskilda personer oftast återfinns i samhällsgrupper med lägre socioekonomisk status.⁵⁷ Samma mönster finns ännu inte i Kina, men i framtiden framstår det som sannolikt att det främst kommer vara personer med högre socioekonomisk status som bildar familj. Redan i dag är det mindre vanligt att män med låga löner och sämre utbildning bildar familj.⁵⁸ Trots att giftermål är nära universellt för kvinnor och män födda på tidigt 1980-tal, är det möjligt att det i framtiden kommer att observeras en utveckling liknande den i Sydkorea och Japan, där en hög andel män och kvinnor födda på 1990-talet och senare aldrig kommer att gifta sig.⁵⁹

Till skillnad från i de flesta andra länder har det kvinnliga arbetskraftsdeltagandet i Kina minskat sedan 1980-talet, och stödet för att kombinera familjeliv och arbete har varit begränsat i många samhällsgrupper. Hemmafruar är fortfarande i minoritet, även om de har blivit allt vanligare bland människor av alla socioekonomiska bakgrunder. Ökningen av antalet hemmafruar beror bland annat på övergången till en mer marknadsekonomi där en större del av arbetskraften arbetar i privata företag där det är svårare för kvinnor att kombinera arbetsliv och familjeliv.⁶⁰ Denna utveckling har gjort att Kina i dag har liknande utmaningar som andra östasiatiska länder som Japan och Sydkorea, där det är svårt för kvinnor att kombinera heltidsarbete med barnafödande.

Samtidigt har värderingar i Kina börjat förändras. I takt med att Kina har blivit ett mer utvecklat samhälle och att utbildningsnivån höjts har ett värderingsskifte ägt rum, liknande det som inträffade i Västeuropa med början på 1960-talet. En aspekt av förändrade värderingar är ökad jämställdhet. Vidare har kinesiska kvinnor, liksom kvinnor i västvärlden, fått högre förväntningar på att ha ett meningsfullt liv utanför familjen och ställer högre krav på både familjeliv och andra aspekter av livet. Individuellt självförverkligande värderas högre än tidigare och det finns ett ökat fokus på både materiellt och annat välbefinnande vilket har bidragit till ett mer individualiserat samhälle.⁶¹ Samtidigt har, som ovan nämnts, andra förändringar i det kinesiska samhället haft en motsatt effekt och försvagat kvinnors deltagande i förvärsarbete. I det urbana Kina är dagens mönster för familjebildning likt de som observerats i samhällen som Japan och Sydeuropa där familjebildning senareläggs och stora grupper högutbildade kvinnor förblir ogifta.

De senaste decenniernas förändrade demografiska trender som minskande antal giftermål, ökande antal skilsmässor och minskande barnafödande kan sannolikt delvis förklaras av värderingsmässiga förändringar som ökad individualisering och högre förväntningar på de emotionella aspekterna av familjerelationer.⁶² Det framstår som sannolikt att den utvecklingen kommer fortsätta och att kinesiskt familjeliv alltmer kommer att likna hur det ser ut i Europa och andra delar av Östasien. Samtidigt är utvecklingen i Kina ojämn, med stora kulturella och socioekonomiska skillnader mellan olika regioner och mellan stad och landsbygd, där ovan nämnda demografiska trender framför allt dominerar i städerna längs kusten. Sedan 2010-talet verkar det dock som om många av dessa familjdemografiska trender spritt sig över hela landet.⁶³

Hushållsstruktur, omsorg om äldre och Kinas välfärdssystem

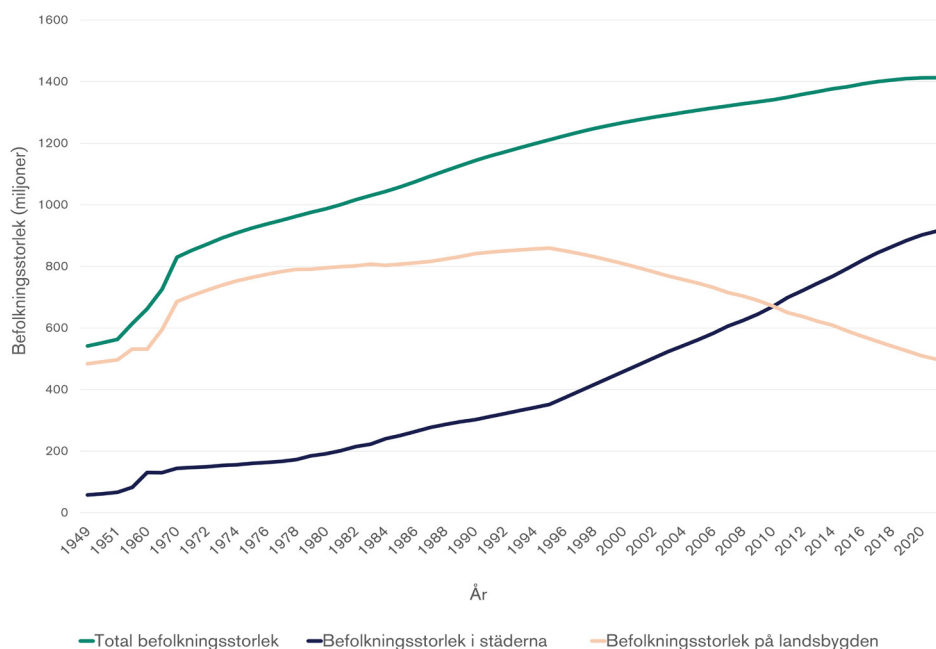
Att bo ensam eller enbart med sin partner har historiskt varit ovanligt i Kina. Under 1950-talet och 1960-talet blev det vanligare att gifta par bildade egna hushåll i stället för att flytta in hos sina föräldrar, och idag bor många par för sig själva, framför allt i städerna.⁶⁴ Kinesiska familjestrukturer fortsätter dock att domineras av en patrilokal hushållsstruktur, där män bor med sina familjer under hela livet, och kvinnor flyttar in vid giftermål. Trots att dessa mönster försvagats sedan 1949 är det fortsatt vanligt att äldre bor hos antingen sina söners (mer vanligt) eller döttrars familj.⁶⁵ De patrilokala trenderna är även synliga i att mannen och hans familj ofta ansvarar för finansiering av parets nya hem.⁶⁶ Som ett resultat av dessa mönster är det relativt ovanligt att äldre bor ensamma.⁶⁷ Avsaknad av offentliga pensionssystem och äldreomsorg gör andra lösningar svåra. Idag är det dock vanligare att ett par, innan eller vid giftermål bildar en ny kärnfamilj och att föräldrarna till paret flyttar in hos sina barn i ett senare skede av livet.

I kontrast till perioden när Kina var mer statssocialistiskt på 1960- och 1970-talet har landet i dag ett mer begränsat välfärdssystem. Ett socialt skyddsnät saknas nästan helt, och utanför de rikaste städerna är en stor del av sjukvården privatfinansierad. De som är statligt anställda i stora städer har tillgång till förmånliga pensionssystem med höga ersättningar och låga pensionsåldrar. Inom den offentliga sektorn har framför allt kvinnor låga pensionsåldrar, 55 år för tjänstemän och 50 år för arbetare. De övriga pensionssystemen har stora strukturella problem och utgörs av ett lapptäcke av olika program, som alla är mycket begränsade vad gäller både täckning och ersättningsnivåer. På landsbygden har endast tio procent av den äldre befolkningen pension som sin primära inkomstkälla. Även om andelen är högre i städerna är det även där många äldre som saknar pension. Eftersom de existerande socialförsäkringssystemen är koncentrerade till de rikaste städerna, förstärks de regionala socioekonomiska ojämlikheterna som finns i landet.⁶⁸

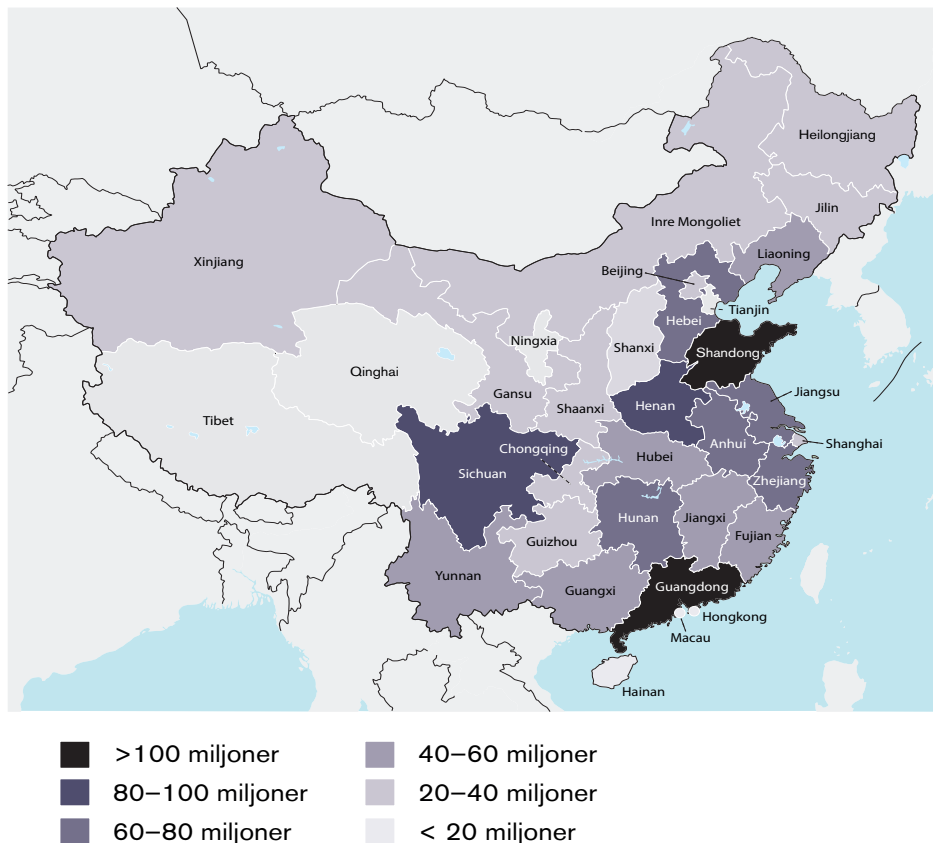
Sammanfattningsvis har Kina en lång väg att gå för att utveckla ett välfärdssystem där individer inte är beroende av familjemedlemmar. Det finns få tecken på att kommunistpartiet är villigt att överge sin nuvarande modell med begränsade socialförsäkringar. Även om mindre reformer som syftar till att skapa ett välfärdssystem med färre regionala skillnader skulle drivas igenom, verkar det troligt att ett sådant system kommer att likna de begränsade välfärdssystemen som finns i andra östasiatiska länder, snarare än de i europeiska länder.

Inhemsk migration

Den snabba ekonomiska tillväxten i Kinas kustregioner tillsammans med ett alltmer industrialiserat och effektivt jordbruk har under de senaste årtiondena resulterat i en förflyttning av människor från landsbygden till stadsområden. Sedan 2011 bor mer än hälften av Kinas befolkning i landets urbana områden (se figur 1).⁶⁹ Förflyttningsmönster har i huvudsak influerats av en statlig befolkningspolitik som i många avseenden har begränsat fri mobilitet. De geografiska förhållanden har också haft en väsentlig inverkan på Kinas befolkningsgeografi, vilket resulterat i att majoriteten av Kinas befolkning bor i landets östra delar, där det finns bördiga jordar och stora vattenresurser. Däremot är västra Kina, med sämre förhållanden för jordbruk, glesare befolkat.⁷⁰

Figur 1: Kinas befolkningstillväxt år 1949–2020, miljoner personer⁷¹

Figur 2: Befolkningsstorlek i Kinas olika provinser år 2020 ⁷²

Stora interna migrationsströmmar har varit vanligt förekommande genom Kinas historia. Fram till 1800-talet uppstod ofta befolkningsrörelser på grund av svält eller krig. Under Kinas historia har hankineser flyttat från områdena kring Gula floden och Yangtze-floden mot det som i dag är södra, sydvästra och norra Kina. Under första halvan av 1900-talet var den mest betydande befolkningsförflyttningen till Manchuriet (nuvarande nordöstra Kina), som under perioden utvecklades till ett viktigt område för industri.⁷³

När Folkrepubliken Kina utropades 1949 styrde kommunistpartiet migrationen till Kinas inre provinser. Under 1950-talet prioriterades utvecklingen av tung industri i centrala och norra Kina vilket skapade många arbetstillfällen som lockade människor runt om i landet. Av nationella säkerhetsskäl kopplade till kuststädernas upplevda utsatthet vid eventuella invasionsförsök placerades fler fabriker i de inre och västra delarna av landet.⁷⁴ Dock förblev de mer ekonomiskt utvecklade kustregionerna de mest populära destinationerna för inhemska migranter.⁷⁵

Från slutet av 1950-talet började den kinesiska staten i allt högre grad att kontrollera befolkningsförflyttningar inom landet. Bland annat införde Kommunistpartiet hushållsregistreringssystemet hukou (户口), för att begränsa migrationen från landsbygden till städerna.⁷⁶ Vidare genomfördes en kampanj under kulturrevolutionen som resulterade i att uppskattningsvis 17 miljoner ungdomar och partitjänstemän skickades från städerna till avlägsna byar och gränsregioner för att arbeta.⁷⁷ I allmänhet var migrationsflödena under de två första decennierna efter att kommunistpartiet tog makten i hög grad styrda av staten.

De ekonomiska reformerna som initierades av Deng Xiaoping från slutet av 1970-talet förändrade tidigare decenniers migrationstrender, och den direkta politiska styrningen av migration blev svagare. Den ekonomiska tillväxten och uppkomsten av nya arbetstillfällen var koncentrerade till kustregionerna, och i takt med att Kinas exportbaserade ekonomi expanderade flyttade landsbygdsbor till städerna i jakt efter arbete.⁷⁸ Sedan början på 2000-talet har migrationsströmmarna blivit mer diversifierade, även om de i huvudsak har fortsatt att följa samma regionala mönster, med flöden från nordöstra och centrala Kina mot kustprovinserna.⁷⁹

Kinas geografi och minoritetsbefolkning

Kina delas in i tjugotvå administrativa provinser, fyra storstadsområden, fem autonoma regioner (Guangxi, Inre Mongoliet, Ningxia, Xinjiang och Tibet) och två särskilda administrativa regioner (de återlämnade kolonierna Hongkong och Macao).⁸⁰

Figur 3: Kinas provinser⁸¹

År 1953 delade kommunistpartiet in befolkningen i över 400 minoritetsgrupper, vilka därefter separerades i ett mindre antal officiellt erkända minoriteter. Till följd av denna uppdelning har många personer delats in i, vad de själva ansåg vara, fel minoritetsgrupp.

En övervägande majoritet, 92 procent, av Kinas befolkning är hankineser. Den övriga består av 55 officiella minoritetsfolk, varav 18 vardera omfattar mer än en miljon människor. De största minoritetsgrupperna är, i fallande storleksordning: zhuang-folket, manchuer, hui-folket och uigurer.⁸² Historiskt sett har Kinas etniska minoritetsgrupper levt i det som i dag är landets autonoma regioner. I dagens Kina finns minoritetsgrupper utspridda i landet, men de flesta bor i Kinas sydvästra och västra provinser samt nära landets gränser.⁸³

Figur 4: Karta över vilka regioner Kinas folkgrupper är koncentrerade till ⁸⁴

Statlig kontroll och hushållsregistrering

Hushållsregistreringssystemet, hukou har varit den huvudsakliga metoden med vilken den kinesiska staten har styrt inrikes migration och den regionala befolkningsstrukturen. Hukou är ett juridiskt dokument som registrerar en persons grundläggande information och kan liknas vid ett uppehållstillstånd som bestämmer var individer kan bo och arbeta.

Hukou inspirerades av det sovjetiska hushållsregistreringssystemet och inrättades först i Kinas urbana delar i början av 1950-talet innan det utökades till landsbygden.⁸⁵ Systemet implementerades initialt för att bevaka antalet migranter och kontrollera belastningen på den urbana infrastrukturen.⁸⁶ I modern tid har hukou förblivit den primära metoden genom vilken den kinesiska staten kontrollerar inrikes migration. Systemet har ofta kritiserats för att hindra fri mobilitet av arbetskraft och skapa socioekonomiska klyftor.

Traditionellt sett har hukou hanterats i ett dubbelt system där varje medborgare tilldelas en hukou-plats (户口所在地) baserad på individens geografiska bostadsplats och en hukouklassificering (户口类别) – "jordbruksinnehavare" (农业户口) eller "icke-jordbruksinnehavare" (非农业户口). Det dubbla systemet säkerställde förmåner i form av bostad, vård och utbildning för innehavare av icke-jordbrukshukou. Individer med jordbrukshukou hade däremot begränsad tillgång till sådana förmåner men fick i stället tillgång till jordbruksmark.⁸⁷ Förenklat brukar jordbrukshukou kallas för "landsbygdshukou" (农村户口) och icke-jordbrukshukou för "stadshukou" (城市户口).⁸⁸

För att ändra ett hukou måste individen gå igenom en formell hukoukonvertering. Fram till 1970-talet var det väldigt svårt att konvertera ett jordbrukshukou till ett icke-jordbrukshukou.

Efter reformperioden har den kinesiska befolkningen i praktiken haft möjlighet att bosätta sig var de vill i Kina, även om de behåller sin hukoustatus från hemorten. Dock kvarstår stora hinder för landsbygdsbor som saknar ett lokalt hukou att få tillgång till samma rättigheter och sociala tjänster som stadsbor.⁸⁹

Hukousystemets konsekvenser för Kinas utbildningssystem

Kinas ekonomiska utveckling under 1980-talet och 1990-talet möjliggjordes av att individer med landsbygdshukou från centrala provinser i Kina flyttade till landets östliga och södra kustprovinser för att arbeta inom exportorienterad tillväxtindustri och serviceindustri. När de flyttade till städerna fick de inte ett lokalt hukou och benämndes som inhemska migrantarbetare. Mellan 1989 och 2021 ökade antalet migrantarbetare i arbetande åldrar i städerna från 30 till 292 miljoner, och 2021 utgjorde migrantarbetare mer än en tredjedel av den arbetande befolkningen.⁹⁰

Till följd av den stora migrationen av billig och lågutbildad arbetskraft till städerna har arbetsmarknaden i Kinas urbana regioner blivit mycket segregerad. Migranter utan stadshukou arbetar ofta i tillverkningsindustrin där de ofta har lägre löner och saknar tillgång till samma välfärdsförmåner och sociala tjänster som stadsbor med lokalt hukou. Frånvaron av offentlig service resulterar i att många migranter lämnar sina barn eller sin partner i hemprovinsen och skickar hem delar av sin inkomst till de kvarlämnade familjemedlemmarna.⁹¹

Studier har visat hur hukousystemet haft negativ inverkan på tillgång till utbildning och Kinas humankapital. När migrantarbetare lämnar kvar sina barn på landsbygden där de tas om hand om av sina mor- och farföräldrar har bristen på föräldraomsorg påverkat barnens mentala och fysiska hälsa.⁹² Tillgången till högkvalitativ utbildning är sämre på landsbygden än i städerna och drygt 30 procent av skolungdomarna på landsbygden hoppar av skolan innan de gått ut gymnasiet.⁹³ När föräldrar migrerar tillsammans med sina barn till städerna saknar de oftast rättigheter att registrera sina barn på gymnasieskolor, även om de i viss mån kan ha tillgång till offentliga grundskolor.⁹⁴ Begränsat tillträde till offentliga skolor har resulterat i uppkomsten av privata skolor som särskilt riktar sig till barn till inhemska migranter.⁹⁵ Eftersom dessa skolor inte får statligt stöd är de beroende av terminsavgifter. Samtidigt vänder sig dessa privatskolor till fattiga migrantarbetare, och kvalitén på undervisningen blir lidande till följd av begränsade ekonomiska resurser.⁹⁶ Enligt studier presterar elever som går i migrantskolor sämre än barn som lämnats kvar på landsbygden.⁹⁷ Dessutom går mer än 10 procent av migrantbarn i grundskoleålder inte i någon skola alls.⁹⁸

Den bristande tillgången till kvalitativ grundskola och gymnasieutbildning innebär bland annat att färre elever från landsbygden kommer in på en universitetsutbildning. Detta får långtgående konsekvenser och påverkar både individer och samhället negativt. För individen innebär det sämre förutsättningar för att få ett högbetalt jobb. Ur ett samhällsperspektiv leder den låga kvaliteten på utbildning på landsbygden och bland dem som saknar stadshukou till en mindre produktiv arbetskraft. År 2020 hade 36 procent av kineser mellan 25 och 64 år en gymnasieexamen eller högre utbildning. Jämfört med andra medelinkomstländer är det en låg siffra.⁹⁹ Sedan 1998 har dock det tidigare begränsade universitetssystemet kraftigt byggts ut. Framöver kommer därför sannolikt andelen högutbildade personer att växa.¹⁰⁰

Reformering av hukousystemet

Xi Jinping (习近平), kommunistpartiets generalsekreterare, har uttryckt behovet av att *shiminhua* (市民化) vilket innebär att "omvandla" migranter till stadsbor genom att ge dem ett lokalt hukou. År 2019 uppgav den kinesiska staten att städer med 3–5 miljoner invånare skulle sänka inträdesbarriärerna för migranter att få ett lokalt hukou och att städer med mindre än 3 miljoner invånare skulle avskaffa systemet helt och hållet.¹⁰¹ Trots upprepade utfästelser av kommunistpartiet att reformera hukou och göra det enklare för migrantarbetare att få ett stadshukou så ökade andelen av stadsbefolkningen som inte hade lokalt hukou mellan 2010 och 2020 snabbare än under någon tidigare period i Kinas historia.¹⁰²

Flera kinesiska och internationella experter har argumenterat för att det finns ekonomiska fördelar med att avskaffa hukou. Om systemet togs bort så skulle fler personer ha möjlighet att ta med sig sin familj till städerna. Barn till migranter skulle få bättre tillgång till utbildning och äldre skulle kunna flytta från landsbygden för att arbeta i städerna.¹⁰³ Denna omfördelning i det kinesiska samhället skulle på sikt kunna bidra till högre BNP per capita och minskade inkomstkllyftor.

Trots de ekonomiska fördelarna så är vissa delar av det kinesiska samhället bekymrade över hur avskaffandet av hukou skulle påverka den sociala stabiliteten, eftersom fler skulle få tillgång till det dyrare och mer generösa sociala rättigheterna som de med stadshukou har tillgång till. Motståndare till hukou reformer menar att det till exempel skulle bidra till att Kinas största städer blev överbefolkade och att konflikter mellan lokalbefolkning och nykomlingar skulle öka.¹⁰⁴

3. Demografins betydelse för Kinas framtida utveckling

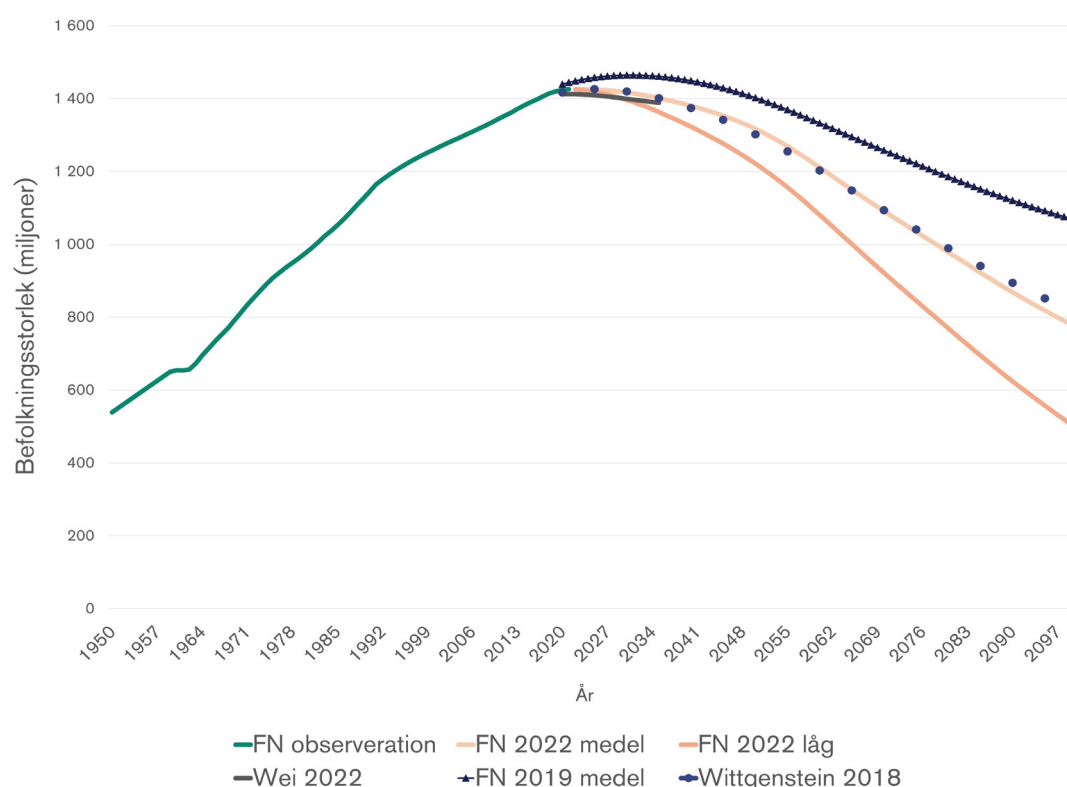
I följande avsnitt beskriver vi vår bedömning av hur den demografiska utvecklingen kommer att påverka Kina under 2000-talet. Avsnittet inleds med en genomgång av olika demografiska prognoser för Kina och hur de har förändrats över tid. Sedan sammanfattas de demografiska konsekvenserna av dessa prognoser, och vi analyserar vilka scenarier som vi bedömer är mest sannolika. Detta följs av en diskussion om Kinas huvudsakliga framtida utmaning – en krympande och åldrande befolkning – och hur den kommer att påverka det kinesiska samhället. Slutligen diskuterar vi hur Kinas förändrade demografi under 2000-talet kommer att påverka resten av världen, inklusive Sverige.

Prognoser över Kinas befolkningsstorlek

Som tidigare nämnt saknar Kina nationella befolkningsprognoser, och prognoser som ställts utanför Kina har skilt sig mycket över tid och beroende på vilka organisationer som gjort dem. I figur 5 (som visar olika prognoser för Kinas befolkningsstorlek) och tabell 1 (som presenterar antaganden i de prognoser vi analyserat) visar vi olika uppskattningar för Kinas befolkning som genomförts sedan 2010-talet. Tabell 1 visar FN:s prognos för 2022 (som presenteras i mer detalj senare), FN:s prognos från 2019, prognoser från Wittgenstein Centre i Wien och IHME i Seattle, samt ytterligare prognoser från bland annat olika kinesiska universitet och forskare.

Det har länge rått konsensus bland demografer om att Kinas befolkning kommer att nå sin högsta nivå någon gång under 2020-talet eller 2030-talet och därefter sjunka. Samtliga prognoser som redovisas i tabell 1 förutspår att Kinas befolkning kommer att minska fram till

2100 och att nedgången börjar accelerera runt 2040. Men till följd av det låga barnafödande som observerades mellan 2018 och 2022 har Kinas statistikbyrå rapporterat att befolkningen redan har nått sitt maximum 2022 och kommer att börja sjunka framöver. Fram till 2019 utgick FN och många andra organisationer från att barnafödandet i Kina skulle befinna sig relativt nära de officiella kinesiska målen, mellan 1,6 och 1,8 barn per kvinna. Under en sådan prognos skulle nedgången i Kinas befolkning bli relativt måttlig och barnafödandet hamna på kring knappt 1,3 barn per kvinna i närtid för att senare stiga till 1,5 mot slutet av 2000-talet. I FN:s senaste prognos från 2022 har FN skrivit ner barnafödandet, och därmed den framtida befolkningsstorleken. FN:s lägre prognos från 2022 – som vi bedömer är mer i linje med Kinas nuvarande politik och åtgärder – prognostiserar en längre period med barnafödande kring i genomsnitt 1 barn per kvinna. Det är ungefär de nivåer som i dag observeras i Taiwan och Sydkorea.

Figur 5: Kinas befolkningsstorlek utifrån olika prognoser (se tabell 1)

Organisation	THU	NUIST	IHME	CEPAM	WCDE	FN (2019)	IIASA	WEI (2022)	FN (2022)	FN (2002) - låg
År prognosen är gjord	2020	2019	2020	2019	2018	2019	2017	2022	2022	2022
Året då Kinas befolkning når sitt maximum										
År	2029	2034	2024	2030	2025	2031	2025	2022	2022	2022
Befolkning (miljarder)	1,46	1,45	1,43	1,42	1,43	1,46	1,39	1,41	1,43	1,43
TFR (barnafödandetal)										
2030	1,80	1,69	1,46	1,47	1,44	1,69	1,40	1,45	1,27	0,87
2050	1,71	1,69	1,43	1,39	1,37	1,73	1,40	1,45	1,39	0,89
2100	1,71	1,64	1,46	1,46	1,47	1,77	1,50	1,45	1,48	0,98

Källor: se Wei 2022, Dai 2022 (som sammanfattar en rad prognoser) FN 2019 och FN 2022, för mer detaljerade beskrivningar av prognoserna i slutnot till tabell.

Tabell 1: Sammanfattning av olika befolkningsprognoser för Kinas framtida befolkning.¹⁰⁵

Den mest betydande förändringen i Kinas demografi under det senaste århundradet har varit nedgången i barnafödande sedan 1970-talet, vilket kommer att påverka Kinas befolkningsutveckling under hela 2000-talet. Under 1970- och 1980-talen var födelsekohorterna som gick in i barnafödande åldrar fortfarande stora vilket innebar att ett stort antal barn föddes, men från 2010-talet och framåt har både antalet kvinnor i fertil ålder och antalet barn de föder minskat. Följaktligen är det oundvikligt att Kina kommer att ha en både minskande och åldrande befolkning under 2000-talet, vilket reflekteras i samtliga prognoser ovan.

Nivån på det framtida barnafödandet kommer att vara avgörande för Kinas demografiska utveckling, men är även den demografiska faktorn som är svårast att förutse. Både kinesiska och internationella prognoser över Kinas barnafödande har varierat mycket över tid. Tidigare föreställningar om att ettbarnspolitiken hållit tillbaka en latent efterfrågan på ett högre framtida barnafödande, vilket har varit den officiella hållningen inom den kinesiska familjeplaneringsbyråkratin, har visat sig inkorrekta.

Kan trenden med sjunkande barnafödande vända?

Det finns flera anledningar till att vara skeptisk till att Kina kommer att klara av att vända den nuvarande trenden med minskat barnafödande. Demografiska teorier om barnafödande i moderna samhällen betonar ofta antingen a) ekonomiska faktorer, b) möjligheten att kombinera familj och arbetsliv och mäns deltagande i barnomsorg, eller c) förändrade värderingar om självförverkligande och individualism som huvudsakliga faktorer som avgör trender i barnafödande.¹⁰⁶ Gemensamt för de olika teorierna är att omfattande satsningar på subventionerad barnomsorg är centralt för att undvika ett minskande barnafödande. De teorier som fokuserar på värderingsmässiga förändringar som huvudsakliga anledningar till ett sjunkande barnafödande förutsäger att alla höginkomstländer kommer ha ett framtida lågt barnafödande.¹⁰⁷ Teorier som förklarar lågt barnafödande med svårigheter att kombinera arbete, familjeliv och jämställdhet förutspår högre barnafödande, men detta kräver att Kina i framtiden kan utvecklas i en mer jämställd riktning.¹⁰⁸ Från samtliga av de teoretiska

perspektiven verkar det osannolikt att Kina utan mycket omfattande reformer kan vända utvecklingen för barnafödandet, givet hur Kinas välfärdsystem ser ut i dag och förväntas se ut i framtiden. Dessutom har sannolikt Kinas ettbarnspolitik satt spår i kinesiska kvinnors och mäns preferenser för familjestorlek där majoriteten nöjer sig med att ha ett eller möjligen två barn. Dessa preferenser gör att stora familjer, vilka behövs för att demografiskt balansera en ökad andel män och kvinnor med ett eller inga barn, saknas.

I kontrast till många höginkomstländer är omfördelningen av resurser i Kina över olika skeden av livet begränsad. För att vända den nuvarande trenden med sjunkande barnafödande krävs en expansion av välfärdsystem som inkluderar en utvidgad och subventionerad förskola, garantier för att inte bli av med arbetet vid föräldraskap, sänkta kostnader för utbildning och olika subventioner för föräldraskap såsom barnbidrag och föräldrapenning.¹⁰⁹ Att bygga ut barnomsorg tar många decennier, och Kina har en lång väg kvar att gå för att etablera ett sådant system på nationell nivå. I stället för att införa åtgärder som underlättar för människor att kombinera familje- och arbetsliv, har kommunistpartiet under Xi Jinping använt sig av en pronatalistisk diskurs, som betonat att kvinnors plats är i hemmet, och att deras viktigaste funktion är att vara en god hustru och mor. Som en del i den pronatalistiska politiken har det även införts vissa avgränsningar av aborträtten i Kina från 2021.¹¹⁰ Vidare bidrar den oreglerade kinesiska arbetsmarknaden till utmaningar att införa åtgärder för ett arbetsliv som går att kombinera med barnafödande. Därutöver finns det få indikatorer på att det kinesiska samhället utvecklas i en mer jämställd riktning i den politiska och ekonomiska sfären, och under det senaste decenniet har den låga representationen av kvinnor i elitpositioner i det kinesiska samhället försämrats.¹¹¹ Det finns dessutom lite som tyder på att Kinas politiska elit kommer att bli mer intresserade för familjevänliga reformer inom överskådlig framtid.

I början av 2020-talet kan ett lågt barnafödande observeras i både de fattigare delarna av Kina, som den nordöstra delen av landet, och i de rika och allra mest utvecklade kuststäderna. När den kinesiska staten tidigare har expanderat välfärd har åtgärderna i huvudsak varit begränsade till individer med stadshukou från de rikare städerna på östkusten. Satsningar som enbart riktar sig till medelklassen i storstäder kommer att ha relativt liten effekt på det nationella barnafödandet, och erfarenheter från andra östasiatiska länder vittnar om att det kommer vara svårt att påverka medelklassens familjebeslut. För att möta de demografiska utmaningarna och påverka barnafödandet kommer det därför att behövas åtgärder som når befolkningen i alla delar av samhället, inklusive jordbrukare, migrantarbetare och de som bor i Kinas mindre utvecklade regioner. Att preferenser för barnafödande på landsbygden liknar dem i städerna indikerar att ökad inkomst och levnadsstandard inte är tillräckligt för att vända utvecklingen.

Det är möjligt att Kinas ekonomiska modell, med en stor andel migrantarbetare utan tillgång till välfärd och en konkurrensutsatt privat arbetsmarknad med långa arbetstider, på många sätt är svår att kombinera med högt barnafödande. Samtidigt finns det få tecken på att kvinnliga migrantarbetare kommer att återvända till landsbygden och där återgå till ett mer traditionellt familjemönster med högre barnafödande. Andra östasiatiska länder har kännetecknats av att urbanisering och utflyttning av kvinnor från landsbygden i någon mån kompenseras av att män på landsbygden sökt kvinnor från andra länder. Denna möjlighet är dock begränsad i Kina och förekommer främst i gränsområdena. Bland minoriteter har barnafödandet, delvis på grund av undantag i ettbarnspolitiken, varit högre än bland hankineser, men under Xi Jinping så är signalerna snarare att barnafödandet bland minoriteter är för högt.¹¹²

Erfarenheterna från andra östasiatiska länder ger också anledning att vara skeptisk till att Kina kan vända utvecklingen med sjunkande födelsetal.¹¹³ Forskare har beskrivit hur östasiatisk kultur som karaktäriseras av investeringar i humankapital och konservativa värderingar kring familjeliv generellt leder till ett lågt barnafödande.¹¹⁴ I sken av de familjedemografiska teorier för att förklara barnafödande som presenterats ovan, som fokuserar på familjepolitik och framväxten av individuella värderingar finns det få tecken på att Kina går mot högre barnafödande. Tvärtom har Kina på många sätt blivit mer likt sina östasiatiska grannländer sedan 1990-talet och kännetecknas i allt högre grad av en hög andel ogifta män och kvinnor, stor skillnad i mäns och kvinnors förväntningar på familjeliv och en i allmänhet mer skeptisk syn på giftermål och barnafödande.

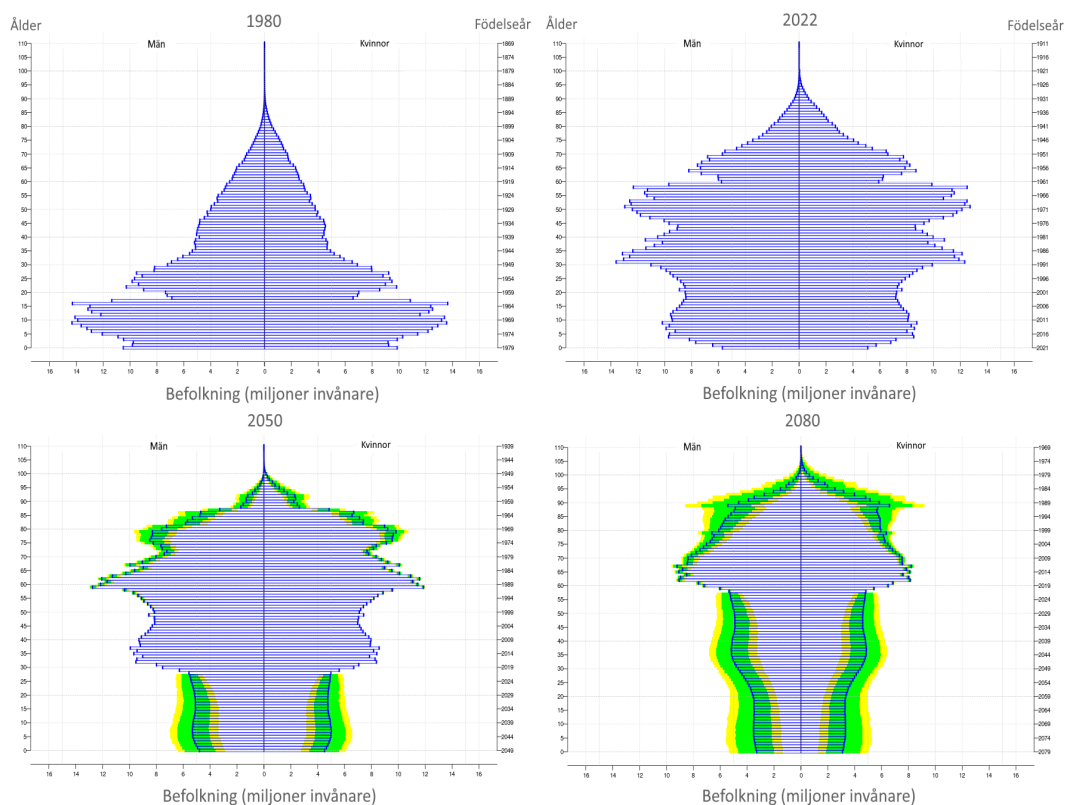
Baserat på erfarenheter från hög- och medelinkomstländer, enkätdata från den kinesiska befolkningen, familjedemografiska teorier samt födelsetrender de senaste åren, verkar det sammanfattningsvis som att barnafödandet i Kina kommer att fortsätta ligga på en låg nivå. Vi bedömer därför att barnafödandet kommer att vara i linje med prognoserna i tabell 1 de närmaste decennierna, det vill säga i ett intervall mellan ungefär 0,9 och 1,45 barn per kvinna. Om Kina inte reformerar välfärdssystemet och familjepolitiken är det sannolikt att barnafödandet kommer att befinna sig i den lägre delen av intervallet. Det är dock svårt att förutsäga hur barnafödandet kommer utvecklas efter 2040 eftersom det påverkas av den ekonomiska och sociala utvecklingen de kommande decennierna.

Kinas framtida åldersstruktur

Kinas låga barnafödande från 1980-talet och framåt kommer i huvudsak påverka samhället genom en åldrande befolkning. Samtliga prognoser som redovisas i tabell 1 visar ett lågt barnafödande, vilket antyder att Kina kommer att åldras de närmaste decennierna. I figur 6 presenteras fyra ålderspyramider för Kinas åldersstruktur 1980, 2022, 2050 och 2100 som är baserade på FN:s medelprognos från 2022.

Under 1980-talet hade Kina en mycket ung befolkning. Åren med lågt barnafödande och hög barnadödlighet som orsakades av svälten under det stora språnget framgår tydligt. Den unga befolkningsstrukturen innebar att Kina hade en gynnsam demografisk situation mellan 1980 och 2022, med en hög andel personer i arbetsför ålder och, relativt sett, få yngre och äldre personer att försörja. Denna demografiska medvind antas ha bidragit till Kinas ekonomiska tillväxt under denna period.¹¹⁵

År 2022 upprätthöll Kina en relativt gynnsam befolkningsstruktur, där det låga barnafödandet sedan 1980 och det kraftigt sjunkande barnafödandet under 2010-talet resulterat i en låg andel personer under 25 års ålder. Däremot är en stor andel av befolkningen i åldrarna 50–65 år vilket innebär att de i en nära framtid kommer att gå i pension och därmed lämna arbetskraften. Befolkningen i arbetsför ålder kommer dock att förbli en ansevärd andel av den totala befolkningen de närmaste 15 åren.

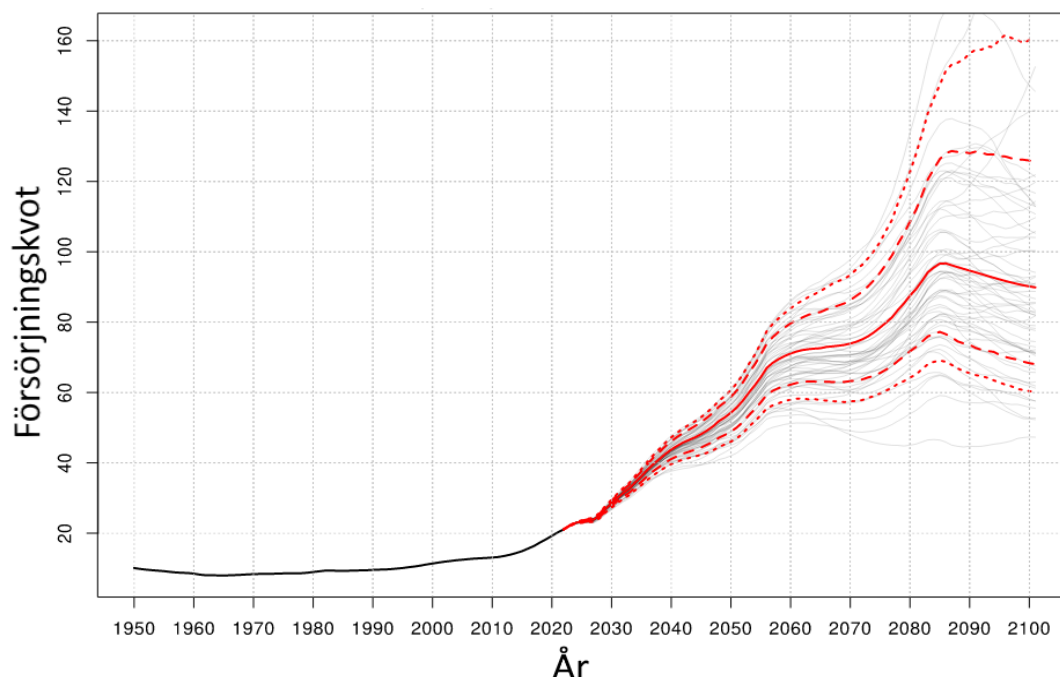

Figur 6: Ålderspyramider för Kina 1980, 2022, 2050 och 2080 enligt FN:s huvudscenario från 2022. För framskrivningar 2050 och 2080 är den blå linjen medianantagandet i medelprognosen. Grön yta motsvarar ett 80 % konfidsintervall och gul yta ett 95 % konfidsintervall för prognosen. Figuren är översatt och redigerad från engelska till svenska från Population Division, FN, World Population Prospects 2022, enligt CC BY 3.0 IGO.

År 2050 kommer Kinas befolkning ha åldrats i betydligt högre grad, vilket kan avläsas i ålderspyramiden ovan. Den blåa linjen motsvarar FN:s medelprognos. De inre konfidsintervallen (den inre delen av det gröna området) motsvarar ett scenario med lägre barnafödande där det tidiga 2020-talets barnafödande fortsätter i framtiden. I 2050 års ålderspyramid är årskullar över 65 år upp till dubbelt så stora som de yngre årskullarna. Försörjningsbördan är stor och ser ungefär ut som den som observeras i de mest åldrade OECD-länderna i dag, och 2050 är Kinas åldersstruktur likartad Japans åldersstruktur 2022. På 2040-talet kommer alltså Kinas demografiska utmaningar, relaterade till försörjningsbörda, sjukvård och pensionssystem, ungefär motsvara de utmaningar som ett land som Japan möter i dag. I pyramiden för 2080 kan man se att befolkningen prognostiseras att ha åldrats ytterligare, och befolkningsandelarna över och under 60 år är då nästan lika stora. Det huvudsakliga scenariot i pyramiderna ovan tyder på en kraftigt åldrande befolkning och att Kina på sikt kommer att utvecklas till ett relativt gammalt land. En kraftigt åldrad befolkning ligger dock ganska långt in i framtiden.

Konsekvenserna för åldersstrukturen redovisas i figur 7 där andelen äldre än 65 år divideras med antalet i befolkningen mellan 20 och 64 års ålder, för att visa den så kallade försörjningsbördan. Figuren visar både huvudscenariot och de probabilistiska antagandena beskrivna ovan. Den övre linjen vid ett 80 procent konfidsintervall motsvarar ungefär ett framtida barnafödande i nivå med 2020-talets. Enligt huvudscenariot kommer Kina runt

2050 nå ett tal runt 0,6 som sedan stiger under resten av århundradet mot 1. Ett värde kring 1 motsvarar att varje arbetande ska försörja en äldre person. Om barnafödandet i stället följer den lägre prognosen ovan (och fortsätter ha ett barnafödande runt de nivåer som i dag observeras i Japan, Taiwan och Sydkorea), kommer befolkningen åldras betydligt snabbare. I ett sådant scenario blir åldersstrukturen en viktig faktor som kommer att få mycket negativa konsekvenser för Kinas ekonomi, välfärdssystem och statsfinanser. Ett scenario där varje person i arbetsför ålder måste försörja 1,2 äldre personer har aldrig observerats i mänskliga samhällen och kan till exempel jämföras med motsvarande siffra för Sverige som i dag är runt 0,36 och förväntas stiga mot 0,6 i slutet av århundradet.

Figur 7: Försörjningskvot för Kina enligt FN:s huvudscenario från 2022. Den röda linjen är huvudscenariot, den långstreckade röda linjen motsvarar 80 % konfidensintervall i ålderspyramiderna ovan, och den tättstreckade röda linjen yta ett 95 % konfidensintervall. Försörjningskvoten för äldre i figuren mäts som andelen personer över 65 års ålder, dividerat med andelen personer mellan 20–64 års ålder, som multipliceras med 100. Ett värde på 50 innebär alltså att det finns 1 person över 65 års ålder för varje 1 1/2 personer mellan 20–64. Ett högre värde innebär alltså att fler äldre måste försörjas av färre i arbetande åldrar. Gråa linjer är olika banor från modellen FN använt. Figuren är översatt och redigerad från engelska till svenska från Population Division, FN, World Population Prospects 2022, enligt CC BY 3.0 IGO.

Sammanfattningsvis kommer andelen äldre i Kina med säkerhet att växa, och befolkningsstrukturen åldras, under 2020-talet och framåt. Till en början kommer ökningen i försörjningsbördan att vara relativt begränsad för att sedan accelerera efter mitten av 2030-talet och framåt.¹¹⁶ Om det nuvarande mycket låga barnafödandet håller i sig kan takten på Kinas åldrande bli dramatisk mot 2040- och 2050-talet. I närtid är sannolikt Kinas åldrande befolkning hanterbar och sticker inte ut mot andra medel- och höginkomstländer, men från 2040-talet och framåt kan den få stora konsekvenser.

Kan internationell migration bidra till att balansera Kinas åldrande befolkning?

I dag finns det väldigt få utlandsfödda invånare i Kina. Enligt folkräkningen från 2020 fanns det färre än en miljon utrikesfödda i Kina, vilket motsvarar ungefär 0,05 procent av befolkningen. Detta kan jämföras med OECD-länder som ofta har över 15 procent utlandsfödda (t.ex. Sverige), eller andra östasiatiska länder där andelen utrikesfödda är runt 2–4 procent.

I takt med att Kina blir allt rikare än många av sina grannländer är det sannolikt att internationell migration till Kina kommer att öka från dagens mycket låga nivåer. Det har inträffat i Japan, Sydkorea och Taiwan sedan 2000-talet som ett resultat av sjunkande barnafödandetal, en åldrande befolkning och brist på lågkvalificerad arbetskraft. I Kinas fall är internationell migration som lösning på en åldrande och minskande befolkning dock realistiskt. Kina har en betydligt större befolkning än sina grannländer, och migrationen skulle helt enkelt vara otillräcklig för att kompensera för den krympande arbetskraften. Dessutom står Kinas sydostasiatiska grannländer, varifrån migranter i första hand sannolikt skulle komma, själva inför många liknande demografiska utmaningar relaterade till en åldrande befolkning. Möjligen skulle storskalig migration från afrikanska länder kunna bidra till högre och positiv befolkningstillväxt, men det ser givet nuvarande normer och politik osannolikt ut.

Sammantaget kommer migrationen inte att vara av tillräcklig betydelse för att påverka de stora demografiska trenderna som beskrivs i denna rapport. Det är också svårt att på lång sikt möta utmaningar som är relaterade till en åldrande befolkning med ökad migration, eftersom migration enbart skjuter upp problemen med en åldrande befolkning några decennier. Problem relaterade till en minskande befolkningsstorlek är däremot enklare att lösa med internationell migration eftersom migration direkt påverkar befolkningsstorlek.

Sociala och ekonomiska konsekvenser av en åldrande befolkning

Historiskt har åldersstrukturen i Kina på många sätt bidragit till den goda ekonomiska utvecklingen, även om det bara kan förklara en del av den ekonomiska tillväxten.¹¹⁷ Framöver kommer åldersstrukturen i stället att vara ett hinder och bidra negativt till BNP-tillväxten. En minskande ung arbetskraft kommer sannolikt att leda till högre löner, vilket i sin tur kommer att bidra till att den exportbaserade ekonomin tvingas orientera sig mer mot en konsumtionsdriven ekonomi. Konsekvenserna av en åldrande befolkning kommer därför att förstärka en strukturomvandling av den kinesiska ekonomin som redan påbörjats. Befolkningstillväxt är också en viktig drivkraft för efterfrågan på bostäder, och en minskande befolkning kommer att ha en negativ inverkan på den kinesiska fastighetsmarknaden, som utgör en stor del av landets ekonomi.¹¹⁸

Den demografiska utvecklingen kommer att vara negativ för Kinas ekonomiska tillväxt, men det är även sannolikt att arbetslösheten kommer att sjunka. Däremot kan färre unga personer, och högre löner i det privata näringslivet innebära rekryteringsproblem för den kinesiska militären som traditionellt har varit en populär karriärväg bland unga män på landsbygden. Den kinesiska militären har aldrig behövt använda sig av värnplikt, men kommer framöver sannolikt behöva anpassa sig till en arbetsmarknad med större konkurrens.

En åldrande befolkning kommer framför allt få betydande konsekvenser för vård och omsorg i Kina samt för finansieringen av pensionssystem. Medan många äldre lämnar arbetskraften kommer behovet av personal inom äldreomsorg samtidigt att öka. När staten tar en relativt begränsad roll för äldreomsorg så faller i stället ofta ansvaret på familjemedlemmar, men en åldrande befolkning påverkar även fördelningen mellan andelen yngre och äldre inom familjer,

där färre unga kommer behöva försörja fler äldre. Om Kina fortsätter att i huvudsak förlita sig på familjen för äldreomsorg kommer det få stora konsekvenser för jämställdheten i Kina, eftersom en stor del av bördan kommer falla på döttrar och kvinnliga partners. Detta kan ha en negativ inverkan både på jämställdheten och det kvinnliga arbetskraftsdeltagandet i Kina.

Som tidigare nämnt är Kinas pensionssystem i dag bräckligt och saknas ofta helt utanför vissa gynnade grupper. En låg andel av befolkningen i pensionsålder får sin lön från offentliga pensionssystem, och 2010 hade endast drygt 20 procent av de äldre formell pension som huvudsaklig inkomst.¹¹⁹ Således måste majoriteten finansiera sin pension genom eget arbete eller få hjälp av familjemedlemmar.¹²⁰ Kina har möjlighet att möta de omedelbara utmaningarna genom att höja pensionsåldern som i dag är mycket låg, framför allt för kvinnor.¹²¹ En höjd pensionsålder kan till exempel kompensera konsekvenserna av en åldrande befolkning genom att uppmuntra ett högre kvinnligt arbetsmarknadsdeltagande.

Även om Kina skulle försöka reformera sitt pensionssystem, tyder tidigare erfarenheter från länder i Europa, såväl som från Sydkorea och Taiwan, på att det skulle vara väldigt svårt. Att reformera Kinas pensionssystem skulle bli väldigt kostsamt i termer av BNP eftersom både ersättningsnivåer och täckningen skulle behöva öka, samtidigt som den äldre befolkningen stadigt växer. Om expansionen skulle ske inom nuvarande system skulle de i huvudsak gynna statsanställda som har en nära relation till det kinesiska kommunistpartiet. Ett dyrt och generöst pensionssystem för statsanställda i kontrast mot mycket svaga pensionssystem för jordbrukare och privatanställda kan möjligen vara en framtida konfliktpunkt.¹²² Kina har långsamt börjat reformera sitt pensionssystem i början på 2020-talet men omfattningen av reformerna är än så länge måttliga.

Utanför de större städerna är offentlig sjukvård och äldreomsorg väldigt begränsat, och de tjänster som erbjuds sker i huvudsak på en privat och mycket oreglerad marknad. Dagens privata äldreomsorg är ofta dyr med månadsavgifter som sträcker sig från 2 000 till 20 000 yuan (cirka 3000 – 30 000 svenska kronor) i landets större städer.¹²³ Om bristen på offentlig äldreomsorg består kommer anhängvård att konkurrera med formella anställningar, vilket i huvudsak påverkar kvinnor. Det kommer att göra det ännu svårare för kinesiska kvinnor att kombinera barnafödande med karriär. Det är även möjligt att en del kvinnor kommer undvika giftermål för att inte behöva ta hand om sin mans föräldrar, utöver sina egna.

En åldrande befolkning leder även till kraftigt ökade kostnader för sjukvård i allmänhet. Kina har ett underfinansierat sjukvårdssystem, och för att möta tidigare beskrivna utmaningar kring höga privata kostnader för barnafödande och utbildning, kommer det att uppstå konkurrens inom stadsbudgeten mellan olika budgetposter för socialpolitik och välfärd.

En öppen fråga relaterad till kvaliteten på sjukvård är hur dödligheten i Kina kommer utvecklas de närmaste decennierna. Andra länder i Östasien, som Sydkorea och Japan, har den lägsta dödligheten bland äldre i hela världen, och om medellivslängden ökar lika kraftigt i Kina kommer landet att möta betydligt större utmaningar kring en åldrande befolkning än dess grannländer. Mycket tyder dock på att både sjukvård och allmän folkhälsa är sämre i Kina än i dess rikare grannländer.¹²⁴ Sämre folkhälsa till följd av Kinas underutvecklade sjukvårdssystem kommer att göra det svårt att uppnå Japans nivåer av arbetsmarknadsdeltagande bland äldre. Kina hade ett ovanligt välutvecklat sjukvårdssystem för sin utvecklingsnivå mellan 1949 och slutet av 1970-talet. Under reformperioden blev sjukvården däremot alltmer decentraliserad och privatiserad. Efter reformperioden har folkhälsan i Kina förbättrats långsamt, eftersom försämringar i förebyggande sjukvård verkar ha kompenserat de förbättringar som skett

relaterade till ökad levnadsstandard.¹²⁵ Sammantaget har Kina i dag ett svagt offentligt sjukvårdssystem, vilket ger anledning att vara pessimistisk om en stigande medellivslängd, men kan samtidigt leda till större vårdbehov.

För att bättre förstå de demografiska utmaningar som Kina står inför kan Thailand, ett annat medelinkomstland med en åldrande befolkning, ge viktiga lärdomar. Thailand står nu inför den utmaning som Kina kommer att ställas inför om några decennier, nämligen en hög andel äldre utan tillgång till ordentligt utbyggd offentlig sjukvård och äldreomsorg. Andra rikare östasiatiska länder som kommer att åldras kraftigt under 2030-talet och framåt kommer också att ge viktiga lärdomar. Japan har än så länge hanterat problemen med en åldrande befolkning relativt väl, med hög hälsa och högt arbetsmarknadsdeltagande bland äldre. Japan kan vara ett mer hoppfullt exempel, samtidigt ligger många av dess större utmaningar fortfarande i framtiden.

En samlad bedömning från Kinas närhistoria, utvecklingsnivån på samhället samt erfarenheter från grannländer, tyder på att Kina sannolikt kommer att ha ett relativt begränsat välfärdssystem i framtiden, liknande det i Taiwan, Japan och Sydkorea. Det är möjligt att välfärden kommer att expandera i kuststäderna, men det verkar osannolikt att Kina kommer att utveckla ett rikstäckande välfärdssystem inom överskådlig framtid. Även om en fortsatt begränsad välfärdsstat minskar de ekonomiska kostnaderna för en åldrande befolkning, innebär det också en brist på de familjepolitiska åtgärder som krävs för att vända trender kring minskat barnafödande. Konsekvenserna av en åldrande befolkning kommer därmed bäras av invånarna själva, som kommer tvingas att betala för sociala tjänster ur egen ficka och arbeta i informella sektorer högt upp i åldrarna. Som ett resultat är det troligt att det kommer finnas stor fattigdom bland äldre kineser de närmaste decennierna.

De åldersrelaterade scenarios som är sannolika för Kina mot 2050-talet, skulle med stor sannolikhet få allvarliga politiska konsekvenser för ett demokratiskt europeiskt land med en stor och dyr välfärdsstat, där invånarna har höga förväntningar på en statligt finansierad välfärd. Men eftersom Kina har upplevt en hastig samhällsomvandling, där de framtida äldre har växt upp i ett fattigare samhälle och personligen har bevittnat den snabba ekonomiska tillväxten, är det möjligt att förväntningarna på omsorg och sjukvård är lägre än i många OECD-länder.

Även om det finns anledning till att vara negativ till hur Kina kommer möta framtida utmaningar kring en åldrande befolkning är landets demografiska situation under 2020-talet inte särskilt ansträngd. Befolkningen i arbetande åldrar är fortfarande betydande och ett stort antal universitetsutbildade kommer att träda in i arbetskraften varje år under de kommande tio åren. Kinas befolkning är nästan dubbelt så stor som hela Europas, och även om den i framtiden kommer att minska relativt snabbt, kommer den i absoluta tal fortsätta vara väldigt stor. Förutsatt att Kina kommer att ha en god ekonomisk utveckling i framtiden, så kommer en välmående och välutbildad kinesisk medelklass utgöra en ansevärd del av världens individer med högt humankapital.

Kina i världen och konsekvenser för Sverige

En åldrande och minskande befolkning kommer att vara en viktig faktor för Kinas framtida utveckling och kommer att påverka många aspekter av det kinesiska samhället. På längre sikt, från 2040-talet, kommer Kinas minskande befolkning att vara en bidragande faktor till en nedgång av Kinas totala BNP och, eftersom Kinas befolkning kommer att växa

långsammare än resten av världens, kommer även detta bidra till att Kinas ekonomi som andel av världsekonomin krymper.

Kinas relativa maktposition i Östasien kommer sannolikt inte att påverkas avsevärt av en åldrande och minskande befolkning, eftersom samtliga östasiatiska grannländer står inför en ännu kraftigare befolkningsminskning än Kina de närmaste decennierna. Dessutom är de åldersrelaterade utmaningar som Kinas grannländer står inför mer dramatiska än de som Kina kommer att möta, och Japan, Taiwan och Sydkorea förutspås samtliga ha bland de snabbast minskande befolkningarna i hela världen under det här seklet. En åldrande befolkning kommer således inte att påverka den geopolitiska maktbalansen i Östasien, i alla fall inte till Kinas nackdel.

Att Kinas befolkning kommer utgöra en mindre andel av Asiens kommer innebära att Kinas inflytande relativt Sydostasien och Sydasiens kommer att minska. År 2022 var befolkningen i Indien och Kina för första gången ungefär lika stor, och befolkningen i Syd- och Sydostasien kommer att fortsätta att växa fram till 2050-talet. Däremot har barnafödandet i dessa regioner liksom i Kina börjat minska snabbare än förväntat det senaste decenniet, och under den senare halvan av århundradet kan länderna i Syd- och Sydostasien möta liknande utmaningar som Kina nu står inför. Enligt FN:s medelprognos från 2022 kommer dock Indien, trots sjunkande födelsetal, att ha en cirka 30 procent större befolkning än Kina mot slutet av århundradet. En växande befolkning i Syd- och Sydostasien påverkar inte nödvändigtvis välbefindandet per invånare (även om länderna kommer att ha en mer gynnsam åldersstruktur), men en större befolkning kommer att bidra till en totalt större ekonomi.

En åldrande och minskande befolkning i arbetsför ålder kan leda till en avmattning i ekonomisk tillväxt, brist på arbetskraft och förlust av humankapital.¹²⁶ I den mån åldersstrukturen försämrar Kinas geopolitiska och ekonomiska situation kommer det dock att ske gradvis, och på kort sikt kommer effekterna att vara relativt små. De stora utmaningarna som en åldrande befolkning innebär kommer att bli kännbara från 2040-talet och i synnerhet efter 2050-talet, och Kina kommer sannolikt förbli världens andra eller tredje största ekonomi de närmaste decennierna.¹²⁷ Även om Kinas befolkning har börjat minska, kommer landets ekonomi i närtid sannolikt fortsätta att växa snabbare än de flesta OECD-länders. Kinas andel av global BNP och världshandeln kommer fortsätta att öka, och Kina kommer därmed förbli ett viktigt land för Sveriges internationella handel.

Kinas krympande arbetskraft har en direkt inverkan på den globala ekonomin på grund av sin tillverkningsförmåga och betydelse för globala leveranskedjor. En minskande befolkning i arbetsför ålder kommer att försvåra upprätthållandet av en exportorienterad tillväxtindustri, och ekonomin kan tvingas övergå till att bli mer konsumtionsdriven. Samtidigt kommer en minskande befolkning resultera i en krympande marknad med lägre efterfrågan på varor och tjänster, vilket hotar företagets tillväxt. Det kan i synnerhet påverka den kinesiska bostadsmarknaden där en minskande befolkning kan leda till ett överutbud av bostäder, och minska efterfrågan på nykonstruktion. Däremot lär en minskad befolkning öka inkomsten per capita och sänka arbetslösheten, vilket främjar konsumtion. Högre löner och minskad produktivitet innebär dock att flera utländska företag sannolikt kommer att flytta sin tillverkning till andra länder, något som får negativa konsekvenser för Kinas inhemska ekonomi. En minskande befolkning och en dyrare arbetskraft kan göra det svårare för investerare att få god avkastning på sitt kapital i Kina, vilket kan få dem att söka investeringsmöjligheter utanför landet. En minskad ung befolkning kan innebära att andelen kineser som söker sig utanför

landet för till exempel universitetsutbildning kommer att minska över tid. Detta är något som kan påverka Sverige, eftersom en stor del av migrationen från Kina till Sverige har utgjorts av migration kopplat till universitetsutbildning.

Sammantaget kommer Kinas demografiska utmaningar sannolikt ha tydligare inhemska än globala konsekvenser. Utmaningen kring åldersstruktur är direkt relaterad till hur Kinas välfärdsystem fungerar, medan den omedelbara påverkan på kinesiska företag och landets utrikespolitik är indirekt, även om den på längre sikt kan bli betydande. Framtida åldersstrukturrelaterade utmaningar kommer att göra det svårt för Kina att upprätthålla en betydligt högre tillväxt än resten av världen, och dessa utmaningar kommer att intensifieras. Kinas framtida politiska ambitioner står i kontrast till de hinder som den demografiska utvecklingen innebär, och den minskande befolkning som andel av världens kommer på längre sikt bli en bromskloss för kommunistpartiets ambitioner att bli världens största ekonomi och mest inflytelserika land.

Slutnoter

- 1 Riley, N.E. (2017). *Population in China*. Cambridge: Polity Press.
- 2 Selya, R.M. (2004). *Development and demographic change in Taiwan (1945–1995)*: World Scientific.
- 3 Hajnal, J. (1982). Two kinds of preindustrial household formation system. *Population and Development Review*, 8(3), 449–494.
- Wolf, M. (1984). Marriage, family, and the state in contemporary China. *Pacific Affairs*, 57(2), 213–236.
- 4 Wolf, A.P. & Huang, C.-s. (1980). *Marriage and adoption in China, 1845–1945*. Stanford: Stanford University Press.
- 5 Lee, J., Feng, W. & Campbell, C. (1994). Infant and child mortality among the Qing nobility: Implications for two types of positive check. *Population Studies*, 48(3), 395–411.
- 6 Wolf, M. (1984). Marriage, family, and the state in contemporary China. *Pacific Affairs*, 57(2), 213–236.
- 7 Selya, R.M. (2004). *Development and demographic change in Taiwan (1945–1995)*: World Scientific.
- 8 Wolf, M. (1984). Marriage, family, and the state in contemporary China. *Pacific Affairs*, 57(2), 213–236.
- 9 Tien, H.Y. (1983). Age at marriage in the People's republic of China. *The China Quarterly* (93), 90–107.
- 10 Riley, N.E. (2017). *Population in China*. Cambridge: Polity Press.
- 11 Riley, N.E. (2017). *Population in China*. Cambridge: Polity Press.
- 12 Attane, I. (2002). China's family planning policy: an overview of its past and future. *Studies in Family Planning*, 33(1), 103–113.
- 13 Riley, N.E. (2017). *Population in China*. Cambridge: Polity Press.
- 14 Attane, I. (2002). China's family planning policy: an overview of its past and future. *Studies in Family Planning*, 33(1), 103–113.
- Riley, N.E. (2017). *Population in China*. Cambridge: Polity Press.
- 15 Riley, N.E. (2017). *Population in China*. Cambridge: Polity Press.
- 16 Attane, I. (2002). China's family planning policy: an overview of its past and future. *Studies in Family Planning*, 33(1), 103–113.
- 17 Attane, I. (2002). China's family planning policy: an overview of its past and future. *Studies in Family Planning*, 33(1), 103–113.
- 18 Attane, I. (2002). China's family planning policy: an overview of its past and future. *Studies in Family Planning*, 33(1), 103–113.
- 19 Attane, I. (2002). China's family planning policy: an overview of its past and future. *Studies in Family Planning*, 33(1), 103–113.
- Zhang, C. & Sobotka, T. (2021). Drastic changes in fertility level and timing in response to marriage and fertility policies: evidence from Shandong province, China. *China Population and Development Studies*, 5(3), 191–214.
- 20 Zhang, C. & Sobotka, T. (2021). Drastic changes in fertility level and timing in response to marriage and fertility policies: evidence from Shandong province, China. *China Population and Development Studies*, 5(3), 191–214.

- 21 Attane, I. (2002). China's family planning policy: an overview of its past and future. *Studies in Family Planning*, 33(1), 103–113.
- 22 Riley, N.E. (2017). *Population in China*. Cambridge: Polity Press.
- 23 Attane, I. (2002). China's family planning policy: an overview of its past and future. *Studies in Family Planning*, 33(1), 103–113.
- 24 Ping, T. (2000). 3. Trends and regional differentials in fertility transition. I: Peng, X. & Guo, Z. (red.) *The changing population of China*. Oxford, UK: Blackwell.
- 25 Attane, I. (2002). China's family planning policy: an overview of its past and future. *Studies in Family Planning*, 33(1), 103–113.
- 26 Feng, W., Cai, Y. & Gu, B. (2013). Population, policy, and politics: How will history judge China's one-child policy? *Population and Development Review*, 38, 115–129.
- 27 Zeng Y, Hesketh T. (2016). The effects of China's universal two-child policy. *Lancet*, 388(10054), 1930–1938.
- 28 Attané, I. (2022). China's new three-child policy: What effects can we expect? *Population & Sociétés*, 596(1), 1-4
- 29 Attane, I. (2002). China's family planning policy: an overview of its past and future. *Studies in Family Planning*, 33(1), 103–113.
- 30 Guo, Z. & Gu, B. (2014). China's low fertility: evidence from the 2010 Census. I: *Analysing China's population*: Springer, 15–36.
- 31 Attane, I. (2002). China's family planning policy: an overview of its past and future. *Studies in Family Planning*, 33(1), 103–113.
- 32 Guo, Z. & Gu, B. (2014). China's low fertility: evidence from the 2010 Census. I: *Analysing China's population*: Springer, 15–36.
- 33 Guo, Z. & Gu, B. (2014). China's low fertility: evidence from the 2010 Census. I: *Analysing China's population*: Springer, 15–36.
- 34 Riley, N.E. (2017). *Population in China*. Cambridge: Polity Press.
- 35 Zhang, C. & Sobotka, T. (2021). Drastic changes in fertility level and timing in response to marriage and fertility policies: evidence from Shandong province, China. *China Population and Development Studies*, 5(3), 191–214.
- 36 Wolf, M. (1984). Marriage, family, and the state in contemporary China. *Pacific Affairs*, 57(2), 213–236.
- 37 Feng, W., Gu, B. & Cai, Y. (2016). The end of China's one-child policy. *Studies in Family Planning*, 47(1), 83–86.
- 38 Gietel-Basten, S. (2019). *The "population problem" in Pacific Asia*: Oxford University Press.
- 39 Gietel-Basten, S. (2019). *The "population problem" in Pacific Asia*: Oxford University Press.
- 40 Yu, J. & Xie, Y. (2022). Is there a Chinese pattern of the second demographic transition? *China Population and Development Studies*, 1–30.
- 41 Gietel-Basten, S. (2019). *The "population problem" in Pacific Asia*: Oxford University Press.
- 42 Guilimoto, C.Z. (2009). The sex ratio transition in Asia. *Population and Development Review*, 35(3), 519–549.

- 43 Guilmoto, C.Z. (2009). The sex ratio transition in Asia. *Population and Development Review*, 35(3), 519–549.
- Jiang, Q. & Zhang, C. (2021). Recent sex ratio at birth in China. *BMJ Global Health*, 6(5), e005438.
- 44 Shi, L. (2017). *Choosing daughters: family change in rural China*. Stanford: Stanford University Press.
- 45 Loh, C. & Remick, E.J. (2015). China's skewed sex ratio and the one-child policy. *The China Quarterly*, 222, 295–319.
- 46 Jiang, Q. & Zhang, C. (2021). Recent sex ratio at birth in China. *BMJ Global Health*, 6(5), e005438.
- 47 Eklund, L. & Attané, I. (2017). Marriage squeeze and mate selection in China. I: *Handbook on the family and marriage in China*: Edward Elgar Publishing, 156–174.
- 48 Ebenstein, A.Y. & Sharygin, E.J. (2009). The consequences of the "missing girls" of China. *The World Bank Economic Review*, 23(3), 399–425.
- 49 Guilmoto, C.Z. (2009). The sex ratio transition in Asia. *Population and Development Review*, 35(3), 519–549.
- 50 Lu, J. & Wang, X. (2014). Changing patterns of marriage and divorce in today's China. I: *Analysing China's Population*: Springer, 37–50.
- 51 Yu, J. & Xie, Y. (2021). Recent trends in the Chinese family. *Demographic Research*, 44, 595–608.
- 52 Beijing Review (2021). Should Legal Marriage Age Be Lowered to 18?, *Beijing Review*. 14 april.
https://www.bjreview.com/Lifestyle/202104/t20210416_800243784.html
- 53 Lu, J. & Wang, X. (2014). Changing patterns of marriage and divorce in today's China. I: *Analysing China's Population*: Springer, 37–50.
- Yu, J. & Xie, Y. (2021). Recent trends in the Chinese family. *Demographic Research*, 44, 595–608.
- 54 Yu, J. & Xie, Y. (2022). Is there a Chinese pattern of the second demographic transition? *China Population and Development Studies*, 1–30.
- 55 Yu, J. (2021). Union formation and childbearing among Chinese youth: Trends and socioeconomic differentials. *Chinese Journal of Sociology*, 7(4), 593–618.
- 56 Yu, J. & Xie, Y. (2021). Recent trends in the Chinese family. *Demographic Research*, 44, 595–608.
- Yu, J. & Xie, Y. (2022). Is there a Chinese pattern of the second demographic transition? *China Population and Development Studies*, 1–30.
- 57 Raymo, J.M, Park, H., Xie, Y. & Yeung, W.J. (2015). Marriage and family in East Asia: continuity and change. *Annual Review of Sociology*, 41, 471–492.
- 58 Raymo, J.M, Park, H., Xie, Y. & Jean Yeung, W.J. (2015). Marriage and family in East Asia: continuity and change. *Annual Review of Sociology*, 41, 471–492.
- 59 Yu, J. & Xie, Y. (2021). Recent trends in the Chinese family. *Demographic Research*, 44, 595–608.
- Yu, J. & Xie, Y. (2022). Is there a Chinese pattern of the second demographic transition? *China Population and Development Studies*, 1–30.
- 60 Mu, Z. & Tian, F.F. (2022). The changing patterns and determinants of stay-at-home motherhood in urban China, 1982 to 2015. *Journal of Comparative Family Studies*, 53(1), 48–75.
- 61 Yu, J. & Xie, Y. (2021). Recent trends in the Chinese family. *Demographic Research*, 44, 595–608.
- Yu, J. & Xie, Y. (2022). Is there a Chinese pattern of the second demographic transition? *China Population and Development Studies*, 1–30.
- 62 Yu, J. & Xie, Y. (2021). Recent trends in the Chinese family. *Demographic Research*, 44, 595–608.

- 63 Yu, J. & Xie, Y. (2022). Is there a Chinese pattern of the second demographic transition? *China Population and Development Studies*, 1–30.
- 64 Hu, Z. & Peng, X. (2015). Household changes in contemporary China: an analysis based on the four recent censuses. *The Journal of Chinese Sociology* 2(1):9.
- 65 Hu, Z. & Peng, X. (2015). Household changes in contemporary China: an analysis based on the four recent censuses. *The Journal of Chinese Sociology* 2(1):9.
- 66 Eklund, L. (2021). Filial daughter? Filial son? How China's young urban elite negotiate intergenerational obligations. I: *Gender and Generation in China Today*: Routledge, 40–57.
- 67 Guo, Z. (2000). Family patterns. I: *The changing population of China*, Peng, X. & Guo, Z. (red.). Oxford, UK: Blackwell.
- 68 Cai, Y. & Cheng, Y. (2015). Pension reform in China: challenges and opportunities. I: *China's economy*, 45–62.
- 69 Kundu, D., Debnath, T. & Lahiri, B. (2020). Overview of urban policies in China. I: *Developing national urban policies*, Kundu, D. (red.), Sietchiping, R. (red.), Kinyanjui, M. (red.), 205–230. Singapore: Springer Verlag, 206, 209.
- 70 Unicef China. *Population density, by province, 2017*. <https://www.unicef.cn/en/figure-13-population-density-province-2017>
- 71 National Bureau of Statistics China. (2022). *China Statistical Yearbook 2022*. <http://www.stats.gov.cn/sj/ndsj/2022/indexeh.htm>
- 72 National Bureau of Statistics China. (2021). *China statistical yearbook 2021*. <http://www.stats.gov.cn/sj/ndsj/2021/indexeh.htm>
- 73 Liu, J., Qian, C. & Lu, P. (2018). Visualizing migration patterns in China (1949–2012). *Chinese Sociological Dialogue*, 3(2), 79–95.
- 74 Naughton, B. (1988). “The Third Front: Defence Industrialization in the Chinese Interior. *China Quarterly*, 115, 351.
- 75 Liu, J., Qian, C. & Lu, P. (2018). Visualizing migration patterns in China (1949–2012). *Chinese Sociological Dialogue*, 3(2), 79–95.
- 76 Liu, J., Qian, C. & Lu, P. (2018). Visualizing migration patterns in China (1949–2012). *Chinese Sociological Dialogue*, 3(2), 79–95.
- 77 Dartmouth Library. *Down to the countryside movement*. <https://www.library.dartmouth.edu/digital/digital-collections/down-countryside-movement>
- 78 Liu, J., Qian, C. & Lu, P. (2018). Visualizing migration patterns in China (1949–2012). *Chinese Sociological Dialogue*, 3(2), 79–95.
- 79 Yang, S., Shu, T. & Yu, T. (2022). Migration for better jobs or better living: Shifts in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19 (21).
- 80 *Utrikespolitiska institutet*. (2023). Kina – Politiskt system. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/asien/kina/politiskt-system/>
- 81 *Utrikespolitiska institutet*. (2023). Kina – Politiskt system. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/asien/kina/politiskt-system/>
- 82 Gustavsson, B., Yang, X. (2015). Are China's ethnic minorities less likely to move? *Eurasian Geography and Economics*, 56(1), 44–69.
- 83 Feng, Y., Cheung, M. (2008). Public policies affecting ethnic minorities in China. *China Journal of Social Work*, 1(3), 248–265.

- 84 *New York Times*. Interactive Map of Minorities in China. https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/interactive/2009/07/10/world/20090711-xinjiang.html?_r=2
- 85 Yuan Tien, H. (1992). China's demographic dilemmas. *Population Reference Bureau, Inc.*, Washington, D.C, 31.
- 86 Kundu, D., Debnath, T. & Lahiri, B. (2020). Overview of urban policies in China. I: *Developing national urban policies*, Kundu, D. (red.), Sietchiping, R. (red.), Kinyanjui, M. (red.), 205–230. Singapore: Springer Verlag, 213.
- 87 Fan, C. (2008). Migration, hukou, and the city. I: *China urbanizes, consequences, strategies, and policies*, Yusuf, S. (red.) & Saich, T. (red.), 65–90.
- 88 Chen, C., Fan, C. (2016). China's hukou puzzle: Why don't rural migrants want urban hukou? *The China Review*, 16 (3), 12.
- 89 Kundu, D., Debnath, T. & Lahiri, B. (2020). Overview of urban policies in China. I: *Developing national urban policies*, Kundu, D. (red.), Sietchiping, R. (red.), Kinyanjui, M. (red.), 205–230. Singapore: Springer Verlag, 214.
- 90 National Bureau of Statistics China. (2021). *China statistical yearbook 2021*. <http://www.stats.gov.cn/sj/ndsj/2021/indexeh.htm>
- 91 Kundu, D., Debnath, T. & Lahiri, B. (2020). Overview of urban policies in China. I: *Developing national urban policies*, Kundu, D. (red.), Sietchiping, R. (red.), Kinyanjui, M. (red.), 205–230. Singapore: Springer Verlag, 214.
- 92 Rozelle, S., Hell, N. (2020). *Invisible China*. Chicago: University of Chicago Press, 102–120.
- 93 Li, H., Loyalka, P., Rozelle, S. & Wu, B. (2017). Human capital and China's future growth. *The Journal of Economic Perspectives*, 31 (1), 25–47.
- 94 Liang, Z., Yue, Z., Li, Y. (2020). Choices or Constraints: Education of Migrant Children in Urban China. I: *Popul Res Policy Rev*, 39, 671–690
- 95 Rural Education Action, Stanford Center on China's Economy and Institutions. *Educational challenges – education for migrant children*. https://sccei.fsi.stanford.edu/reap/docs/educational_challenges__education_for_migrant_children
- 96 Rozelle, S., Hell, N. (2020). *Invisible China*. Chicago: University of Chicago Press, 80, 93.
- Greco, J. (2022). China's segregated school system hinders migrants. *Cornell Chronicle*. 2 maj. <https://news.cornell.edu/stories/2022/05/chinas-segregated-school-system-hinders-migrants>
- 97 Li, H., Loyalka, P., Rozelle, S. & Wu, B. (2017). Human capital and China's future growth. *The Journal of Economic Perspectives*, 31 (1), 25–47.
- 98 Liang, Z., Yue, Z., Li, Y. (2020). Choices or Constraints: Education of Migrant Children in Urban China. I: *Popul Res Policy Rev*, 39, 671–690.
- 99 The Economist. (2022). China is improving its human capital. Gradually. 30 juni. <https://www.economist.com/china/2022/06/30/china-is-improving-its-human-capital-gradually>
- 100 Wan, Y. (2006). Expansion of Chinese higher education since 1998: Its causes and outcomes. I: *Asia Pacific Educ. Rev*. 7, 19–32.
- 101 The Economist. (2022). Reforms to China's hukou system will not help migrants much. 22 september. <https://www.economist.com/china/2022/09/22/reforms-to-chinas-hukou-system-will-not-help-migrants-much>
- 102 Chan, K.W. (2021). Internal migration in China: Integrating migration with urbanization policies and hukou reform. *KNOMAD Policy Note*, 16.

103 Song, Y. (2021). Cost-benefit analysis of the hukou reform: Simulation evidence from a theoretical labor market model. *China Economic Quarterly International*, 1 (2), 109–119.

104 Li, Z., Xu, G. (2021). CSR blog: How hukou reform can liberate China's economic growth potential. *The SAIS China Studies Review, Johns Hopkins University*.

105 Källor till figuren är:

Dai, K., Shen, S. & Cheng, C. (2022). Evaluation and analysis of the projected population of China. *Scientific Reports* 12, 3644.

THU	Tsinghua University	Chen, Y. et al. (2020). Provincial and gridded population projection for China under shared socioeconomic pathways from 2010 to 2100. <i>Sci. Data</i> 7, 1–13.
NUIST	Nanjing University of Information Science and Technology	Huang, J. et al. (2019). Effect of fertility policy changes on the population structure and economy of China: from the perspective of the shared socioeconomic pathways. <i>Earth's Future</i> 7, 250–265.
NIES	Japanese National Institute for Environmental Studies	Murakami, D. & Yamagata, Y. (2019). Estimation of gridded population and GDP scenarios with spatially explicit statistical downscaling. <i>Sustainability (Switzerland)</i> 11, 1–18.
SEDAC	Socioeconomic Data and Applications Center	Gao, J. (2017). Downscaling global spatial population projections from 1/8-degree to 1-km grid cells. NCAR Technical Note 9
IIASA	Institute for Applied Systems Analysis	Samir, K.C. & Lutz, W. (2017). The human core of the shared socioeconomic pathways: Population scenarios by age, sex and level of education for all countries to 2100. <i>Glob. Environ. Change</i> 42, 181–192.
IHME	Institute for Health Metrics and Evaluation	Vollset, S.E. et al. (2020). Fertility, mortality, migration, and population scenarios for 195 countries and territories from 2017 to 2100: a forecasting analysis for the Global Burden of Disease Study. <i>Lancet</i> 396, 1285–1306.
CEPAM	Centre of Expertise on Population and Migration	Yüceşahin, M.M. & Samir, K.C. (2015). Demographic and human capital heterogeneity in selected provinces of Turkey: a scenario analysis using multi-dimensional population projection model. <i>Econ. Sociol.</i> 8, 215–244.

WC	Wittgenstein Centre Data Explorer	Lutz, W., Goujon, A., Samir, K.C., Stonawski, M. & Stilianakis, N. Demographic and human capital scenarios for the 21st century: 2018 assessment for 201 countries (Publications Office of the European Union, 2018).
----	-----------------------------------	---

106 Kolk, M. (2021). Government transfers to parents and population policy in a global perspective: an economic demographic approach. *Journal of Development Studies*, 57(9), 1483—1498.

Goldscheider, F., Bernhardt, E., & Lappegård, T. (2015). The gender revolution: A framework for understanding changing family and demographic behavior. *Population and Development Review*, 41(2), 207—239.

Lesthaeghe, R. (2020). The second demographic transition, 1986–2020: sub-replacement fertility and rising cohabitation—a global update. *Genus*, 76(1), 1—38.

107 Lesthaeghe, R. (2020). The second demographic transition, 1986–2020: sub-replacement fertility and rising cohabitation—a global update. *Genus*, 76(1), 1 – 38.

108 Goldscheider, F., Bernhardt, E., & Lappegård, T. (2015). The gender revolution: A framework for understanding changing family and demographic behavior. *Population and Development Review*, 41(2), 207—239.

109 Kolk, M. (2021). Government transfers to parents and population policy in a global perspective: an economic demographic approach. *Journal of Development Studies*, 57(9), 1483—1498.

110 Purewal, N., & Eklund, L. (2023). Population Control and Sex-Selective Abortion in China and India: A Feminist Critique of Criminalisation. I: *The Routledge International Handbook on Femicide and Feminicide*: Routledge, 311 – 320.

111 Attané I. (2012) Being a woman in China today: A demography of gender. *China Perspectives*, 4, 5–15.

112 Leibold, J., & Ruser, N. (2021). Family de-planning: The coercive campaign to drive down indigenous birth-rates in Xinjiang. Australian Strategic Policy Institute Policy Brief, Report No. 44/2021

113 Morgan, S.P. (2003). Is low fertility a twenty-first-century demographic crisis? *Demography*, 40(4), 589–603.

114 Cheng, Y.-h. A. (2020). Ultra-low fertility in East Asia. I: *Vienna yearbook of population research*, 18, 83–120.

115 Taketoshi, K. (2020). How and to what extent has the demographic dividend affected China's economic growth? *International Journal of Economic Policy Studies*, 14(2), 337–350.

Taketoshi, K. (2020). How and to what extent has the demographic dividend affected China's economic growth? *International Journal of Economic Policy Studies*, 14(2), 337–50.

116 Mao, G., Lu, F., Fan, X. & Wu, D. (2020). China's ageing population: The present situation and prospects *Population change and impacts in Asia and the Pacific*: Springer, 269—287.

117 Taketoshi, K. (2020). How and to what extent has the demographic dividend affected China's economic growth? *International Journal of Economic Policy Studies*, 14(2), 337–350.

118 Hong, N. (2023). Why China's shrinking population is a problem for everyone. *New York Times*. 19 april. <https://www.nytimes.com/2023/04/19/world/asia/china-population-india.html>

119 Mao, G., Lu, F., Fan, X. & Wu, D. (2020). China's ageing population: The present situation and prospects *Population change and impacts in Asia and the Pacific*: Springer, 269—287.

- 120 Mao, G., Lu, F., Fan, X. & Wu, D. (2020). China's ageing population: The present situation and prospects *Population change and impacts in Asia and the Pacific*: Springer, 269—287.
- Ping, T. (2000). Trends and regional differentials in fertility transition. I: Peng, X. & Guo, Z. (red.) *The changing population of China*. Oxford, UK: Blackwell.
- 121 Mu, Z. & Tian, F.F. (2022). The changing patterns and determinants of stay-at-home motherhood in urban China, 1982 to 2015. *Journal of Comparative Family Studies*, 53(1), 48–75.
- 122 Yeh, C.-Y. & Lue, J.-D. (2022). The political dilemma of the social investment transformation in Taiwan: lessons for newly industrialized welfare states. *Journal of Asian Public Policy*, 1–17.
- 123 Voice of America. (2023). In Fast-Aging China, Elder Care Costs Loom Large. 21 maj. https://www.voanews.com/a/east-asia-pacific_voa-news-china_fast-aging-china-elder-care-costs-loom-large/6206123.html
- 124 Zhao, Z., Chen, W., Zhao, J., & Zhang, X. (2014). Mortality in China: Data Sources, Trends and Patterns. I: Attané & B. Gu (Eds.), *Analysing China's Population: Social Change in a New Demographic Era*. Dordrecht: Springer Netherlands, 205—225.
- 125 Zhao, Z., Chen, W., Zhao, J., & Zhang, X. (2014). Mortality in China: Data Sources, Trends and Patterns. I: Attané & B. Gu (Eds.), *Analysing China's Population: Social Change in a New Demographic Era*. Dordrecht: Springer Netherlands, 205—225.
- 126 Lee, R. D., & Mason, A. (2011). Generational economics in a changing world. *Population and Development Review*, 37(1), 115.
- 127 Yi, F. (2023). The geopolitical implications of China's declining population. *Australian Strategic Policy Institute*. 23 februari. <https://www.aspistrategist.org.au/the-geopolitical-implications-of-chinas-declining-population/>

Martin Kolk

Martin är docent i demografi vid Stockholms universitet och Institutet för Framtidsstudier.

Hillevi Pårup

Hillevi är analytiker på NKK.

Om NKK

Nationellt kunskapscentrum om Kina (NKK) vid Utrikespolitiska institutet (UI) bedriver forskningsbaserad och policyrelevant analys och rådgivning om Kinarelaterade ämnen. Fokuset ligger främst på frågor av särskild vikt för svenska intressen. Eventuella åsikter som uttrycks i denna publikation är författarnas egna, och ska inte tolkas som att de återspeglar NKK:s eller UI:s position.

Bild på framsidan: Fideli Sundqvist